

UDALOSTI FRANCÚZSKO-RAKÚSKEJ VOJNY ROKU 1809 VO VZŤAHU K PREŠPORKU ZAZNAMENANÉ V DENNÍKOCH SASKÝCH DÔSTOJNÍKOV

MATEJ ČAPO

ČAPO, M.: Events of the Franco-Austrian War of 1809 in Relation to Pressburg, as Recorded in the Diaries of Saxon Officers. *Vojenská história*, 4, 29, 2025, pp 131-158, Bratislava.

Following the Armistice of Znojmo, which concluded the combat operations of the Franco-Austrian War of 1809, the town of Pressburg (Prešporok, present-day Bratislava), its surroundings, and part of the territory of modern western Slovakia fell within the French side of the demarcation line until the final peace settlement was reached. Life in the occupied territory was influenced by the presence of occupation units, primarily from the IX Corps of the *Grande Armée*, which was composed of Napoleon's Saxon allies. Information on this is provided by the diaries of several Saxon officers, held in the Sächsische Hauptstaatsarchiv Dresden (Saxon Main State Archive, Dresden), which have not yet been comprehensively examined by Slovak historiography. They were discovered by the researcher Jörg Titzte and made available to the public in edited form within four separate publications. The purpose of this paper is to present an annotated Slovak translation of selected excerpts from these documents, relating to Pressburg and the territory of present-day Slovakia, covering the period from 13 July to 19 November 1809. In many respects, the diaries enhance our understanding of the events of 1809, particularly those relating to Pressburg. The documents illustrate daily military life in the occupied town and record several important events, such as the Austro-Saxon skirmish at Stupava, the celebration of Napoleon's birthday, and Napoleon's visit to Pressburg.

Keywords: Military history, Austrian Empire, Napoleonic Wars, Franco-Austrian War of 1809, Pressburg, IX Corps of the *Grande Armée*, Saxon officers, diaries.

DOI: <https://doi.org/10.69809/vojhist.2025.29.4.6>

Po vojenských udalostiach, ktoré sa odohrali pri Prešporku v období približne od začiatku júna do polovice júla 1809, nasledovala viac než štyri mesiace trvajúca okupácia mesta s okolím, ako aj časti územia dnešného západného Slovenska. Toto územie bolo obsadené nepriateľskými jednotkami predovšetkým z IX. zboru *Grande Armée* tvoreného Napoleonovými saskými spojencami.¹ Sasi bojovali v poľnom ťažení roku 1809 proti rakúskej armáde vo Varšavskom vojvodstve, v Bavorsku a Rakúsku, kde sa zúčastnili aj na veľkej bitke pri Deutsch-Wagram, ktorá sa odohrala v dňoch 5. – 6. júla 1809. IX. zboru pôvodne velil maršal Jean Baptiste Bernadotte,² ktorý bol na bojovom poli pri Deutsch-Wagram zbavený velenia a nahradený divíznym generálom Jeanom Louisom Reynierom.³

¹ V roku 1806 bolo Sasko súčasťou štvrtej protifrancúzskej koalície. V októbri toho roku saské vojsko po boku pruskej armády utrpelo zdrvivú porážku pri Jene a Auerstedte. Napoleon zvolil voči Sasku ústretovejší prístup, čím docielil rýchle stiahnutie sa saských jednotiek z bojísk, a vyhlásil Sasko za neutrálne územie. Dňa 12. decembra 1806 uzatvoril saský kurfirst Fridrich August III. s Napoleonom mier, vstúpil do Rýnskeho spolku a za odmenu bol ako Fridrich August I. povýšený na kráľa. Po porážke Pruska v roku 1807 Napoleon zriadil z väčšiny pruských dŕžav v bývalom Poľsku Varšavské vojvodstvo a na jeho čelo dosadil Fridricha Augusta I. V rámci svojho spojenectva s Napoleonom bolo Sasko zatiahnuté do ďalších francúzskych vojen v strednej a východnej Európe.

² Jean Baptiste Jules Bernadotte, knieža z Ponte-Corvo (26. 1. 1763 – 8. 3. 1844), francúzsky maršal, neskôr ako Karol XIV. Ján švédsky a nórsky kráľ. DOSTÁL, Tomáš. *Poslední vítězné tažení císaře Napoleona. Francouzsko-rakouská válka v roce 1809*. České Budějovice : Bohumír Němec – Veduta, 2008, s. 122 – 123.

³ Jean Louis Ebenezzer, gróf de Reynier (uvádzaný aj Regnier, 14. 1. 1771 – 27. 2. 1814), francúzsky generál švajčiarskeho pôvodu. HAYTHORNTWHAITE, Philip. *Napoleonovi vojevůdci 1809 – 1815*. Praha : Grada, 2007, s. 51.

Po bitke pri Deutsch-Wagram saské jednotky postupovali proti zboru arcivojvodu Jána,⁴ ktorý sa bez toho, aby zasiahol do boja, z Moravského poľa vrátil do Prešporka.⁵ V noci z 11. na 12. júla 1809 bolo v Znojme uzatvorené prímerie, na základe ktorého si Napoleon ako záruku mieru vyhradil právo obsadiť tretinu územia Rakúskeho cisárstva. Demarkačná línia zahrnula v jeho prospech aj úzky pás územia dnešného západného Slovenska ohraničený cestou z Moravského Svätého Jána do Prešporka vrátane samotného Prešporka s okolím. Napriek platnému prímeriu došlo medzi rakúskymi jednotkami a saským predvojom, obsadzujúcim demarkačnú líniu, 13. júla 1809 k sarvátke pri Stupave, ktorú vyvolala rakúska strana a ktorá sa skončila jej zdrvivou porážkou. Nasledujúci deň vo večerných hodinách prvá divízia IX. zboru obsadila Prešporok. Dňa 15. júla 1809 do mesta dorazila aj druhá divízia tohto zboru.⁶ Saské jednotky boli dislokované aj v ďalších obciach obsadeného územia dnešného západného Slovenska.

Okrem ego-dokumentov civilných svedkov vojenských udalostí roku 1809 spomedzi obyvateľov Prešporka, cenný pohľad z opačnej strany prinášajú aj písomnosti niekoľkých saských dôstojníkov, ktoré slovenská historiografia dosiaľ komplexne nereflektovala. Ide o denníky uložené v Sächsisches Hauptstaatsarchiv Dresden (Saský hlavný štátny archív Drážďany), ktoré objavil bádateľ Jörg Titzze a sprístupnil ich verejnosti v rámci štyroch samostatných publikácií v edovanej forme. Cieľom tohto príspevku je predložiť čitateľom komentovaný slovenský preklad vybraných častí týchto dokumentov, ktoré sa vzťahujú k Prešporku, resp. územiu dnešného Slovenska, a spadajú do obdobia od 13. júla do 19. novembra 1809.

Prvým je „Denník o poľnom ťažení 1809 vedený pri pešej brigáde von Lecoq“ („Tagebuch über den Feldzug 1809, geführt bei der Infanterie-Brigade von Lecoq“).⁷ Pravdepodobne bol napísaný jedným alebo oboma adjutantmi brigády. Zachytené sú v ňom udalosti od 30. marca do 13. septembra 1809, hlásenia o stave brigády však siahajú až do 1. januára 1810.

Ďalším dokumentom je „Denník poľného ťažení v Rakúsku a Uhorsku v rokoch 1809 až 1810“ („Journal der Campagne von Österreich und Ungarn in den Jahren 1809 bis 1810“)⁸ práporčíka Carla Traugotta Kändlera,⁹ ktorý zachytil obdobie od 28. februára 1809 do mája 1812, pričom záznamy k rokom 1810 a 1811 sú veľmi sporadické.

⁴ Ján Baptista Jozef Fabián Sebastián (20. 1. 1782 – 11. 5. 1859), rakúsky arcivojvoda, brat cisára Františka I./II. V roku 1809 viedol armádu proti talianskemu vicekráľovi Eugénovi de Beauharnais v Talianskom kráľovstve. DOSTÁL, *Poslední vítězné tažení*, s. 23.

⁵ Bližšie pozri: ŠPIRKO, Dušan – LUPTÁK, Miroslav. Obrana bratislavského predmostia vo francúzsko-rakúskej vojne roku 1809. In: *Vojenská história*, 2002, roč. 6, č. 1, s. 18 – 19.

⁶ Údaje o počte príslušníkov okupačných jednotiek v Prešporku sa rôznia. Podľa Schustera a Franckeho išlo o 9 625 vojakov a 347 dôstojníkov (SCHUSTER, Oskar Wilhelm – FRANCKE, Friedrich August. *Geschichte der Sächsischen Armee. Zweiter Theil*. Leipzig : Duncker & Humblot, 1885, s. 284). Z denníka prešporského advokáta a súdneho úradníka Paula Scultetyho vyplýva počet 9 000, resp. 9 055 vojakov a 343 dôstojníkov (Lyceálna knižnica v Bratislave, Rukopisná zbierka Lyceálnej knižnice v Bratislave, 2. časť – rukopisné fascikle, Diarium completens historiam belli Gallici anno 1809, rkp. 700, fasc. 27, fol. 244 – 245). Gróf Imrich Zay vo svojej korešpondencii uvádza 8 000 Sasov (List grófa Zayho tete zo 17. júla 1809. MV SR, Slovenský národný archív, fond Zay, Bučiansky archív, Imrich Zay – korešpondencia, No. 221 – 272, 373 – 499, škatuľa č. 101, 1. časť, fol. 161). Rovnaký počet je uvedený aj v letopisoch prešporských kapucínov (ČAPO, Matej. Udaloosti francúzsko-rakúskej vojny roku 1809 vo vzťahu k Prešporku zaznamenané v letopisoch kapucínov. In: *Vojenská história*, 2025, roč. 29, č. 2, s. 84).

⁷ TITZE, Jörg (ed.). *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (I): Infanterie-Brigade von Lecoq*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2018, 67 s.

⁸ TITZE, Jörg (ed.). *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II): Carl Kändler und George von Bose*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2018, s. 8 – 34.

⁹ Carl Traugott Kändler (10. 3. 1790 – 17. 2. 1840), v roku 1809 slúžil ako práporčík v pluku Cerrini, 11. júna 1809 bol preložený k streleckému práporu Egidy. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 6.

Autorom tretieho denníka s názvom „Denník poľného ťaženia na Dunaji roku 1809“ („Tagebuch während des Feldzuges an der Donau 1809“)¹⁰ bol major George Carl von Bose,¹¹ ktorý zaznamenal udalosti od 21. februára 1809 do 27. januára 1810.

Ďalší prameň predstavuje „Výťah z denníka vedeného pri predsunutom zbore pod velením pána generálmajora baróna von Gutschmidta počas poľného ťaženia v Rakúsku roku 1809“ („Auszug aus dem, bei dem Avant Corps unter Befehl des Herrn General Majors Baron von Gutschmidt, gehaltenen Journal während des Feldzuges in Österreich ao: 1809“),¹² ktorý vyhotovil poručík Emil Friedrich Marschall von Bieberstein.¹³

Zaujímavým zdrojom informácií sú aj „Pamäti Carla Augusta Schneidera“ („Erinnerungen von Carl August Schneider“),¹⁴ ktoré vznikli s časovým odstupom od opisovaných udalostí, a to až v roku 1836. V tom čase už penzionovaný podplukovník Carl August Schneider¹⁵ spomína na udalosti, ktoré sa odohrali medzi májom a júlom 1809.

Z pohľadu zaznamenaných udalostí, ktoré sa v skúmanom období odohrali v Prešporku, má najväčšiu výpovednú hodnotu posledný z denníkov, ktorý nesie názov „Denník generálmajora von Zeschaua počas poľného ťaženia 1809“ („Tagebuch des Generals von Zeschau während des Feldzuges 1809“).¹⁶ Generálmajor Heinrich Wilhelm von Zeschau¹⁷ v ňom zachytil obdobie od 15. apríla do 25. októbra 1809.

Denníky saských dôstojníkov v mnohých ohľadoch prehlbujú poznanie o dianí v roku 1809 predovšetkým vo vzťahu k Prešporku. Zachytávajú vojenskú každodennosť v okupovanom meste a poskytujú informácie o viacerých dôležitých udalostiach. Dokumenty tiež približujú dobovú atmosféru v Prešporku na začiatku 19. storočia a sú cenným pohľadom cudzincov na mesto zvonka (heteroobrazom). V tejto súvislosti vyniká denník generálmajora von Zeschaua, ktorý zahŕňa najviac itinerárnych prvkov.

Denník o poľnom ťažení 1809 vedený pri pešej brigáde von Lecoq

Dňa 13. júla. [...] Dnes sa predvoj ešte zúčastnil na malej brilantnej šarvátke pri Stupave, v ktorej oddiel dragúnov z pluku Prinz Johann, vedený podplukovníkom von En-

¹⁰ TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 35 – 61.

¹¹ George Carl von Bose (1765 – 1824), saský dôstojník, od 23. apríla 1809 major pri prápore telesnej granátnickej gardy. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 6.

¹² TITZE, Jörg (ed.). *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (III): Avantgarden-Brigade von Gutschmidt und Carl August Schneider*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2019, s. 6 – 19.

¹³ Emil Friedrich Marschall von Bieberstein (10. 9. 1779 – 8. 10. 1829), poručík v pešom pluku König, počas poľného ťaženia roku 1809 slúžil ako adjutant v štábe brigády generálmajora Gutschmidta. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (III)*, s. 4.

¹⁴ TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (III)*, s. 20 – 40.

¹⁵ Carl August Schneider (20. 5. 1782 – 19. 1. 1843), na začiatku roku 1809 slúžil ako podporučík v pluku Prinz Anton a v priebehu poľného ťaženia ako nadporučík v streleckom prápore Metzsche. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (III)*, s. 4 – 5.

¹⁶ TITZE, Jörg (ed.). *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (IV): Generalmajor von Zeschau*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2019, 49 s.

¹⁷ Heinrich Wilhelm von Zeschau (22. 8. 1760 – 14. 11. 1832), saský dôstojník, od 8. apríla 1809 generálmajor. V poľnom ťažení roku 1809 velil druhej pešej brigáde 2. divízie IX. zboru pod velením generálporučika von Polenzy. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (IV)*, s. 3 – 4.

gelom,¹⁸ a strelecký prápor Egidy nepriateľovi vzali delo a zástavu, tiež zajali jedného plukovníka, niekoľko dôstojníkov a 300 mužov.

Hoci bolo Rakúšanom oznámené prímerie, tento boj vyvolali oni tým, že nečakane prepadli telesnú švadrónu pluku Prinz Johann a veliteľstvo strelcov. Po boji sa naše oddiely zmocnili Stupavy a s Rakúšanmi bola korigovaná demarkačná línia. Obec Stupava bola pri tomto boji našimi oddielmi veľmi poškodená.

Dňa 14. júla. Už zavčas rána prijal zbor rozkaz pripraviť sa na pochod; vyraziť mal do Stockerau. Okolo siedmej hodiny predpoludním však prišiel nový rozkaz, ktorý zbor nasmeroval do okolia Prešporka. Smer pochodu bol určený cez Stupavu a bolo treba prekročiť Moravu. Táto rieka – veľká ako Freiberská Mulda – už niekoľko dní stúpala, takže sa museli znovu odložiť začaté práce na stavbe mosta pri Marcheggu. Existovali tak iba dva priechody: obnovený most pod Marcheggom pri Angerne a malá kompa pri Marcheggu, ktorá pojala sotva 60 – 70 mužov. Jazda, delostrelectvo a všetky vozy, okrem vozov veliaceho generálporučika a dvoch vozov pána generálneho intendanta, boli nasmerované cez Angern, čo bola päťhodinová obchádzka; pechota sa naproti tomu preplavila pri Marcheggu. Táto výprava trvala od deviatej hodiny ráno do jedenástej hodiny v noci. Len čo sa prápor zhromaždil na protíľahlom brehu, odpochodoval k Stupave. Pechota 1. divízie niekoľko hodín zotrvala pri tejto obci, aby sa brigády znovu spojili, a potom pokračovala v pochode do Prešporka. Pechota 2. divízie, ktorej posledný prápor dorazil k Stupave až po druhej hodine ráno, bivakovala pri tejto obci. Generálmajor von Steindel¹⁹ sa natoľko zotavil z choroby, že mohol prevziať velenie nad vlastnou brigádou a brigádou Lecoq.

Dňa 15. júla. 1. divízia, ako bolo poznamenané, už predchádzajúci deň obsadila Prešporok, 2. divízia sa sústredila pri Lamači, kde jej bola nariadená nasledovná dislokácia:

Hlavný stan	Prešporok
Generálmajor von Gutschmidt ²⁰	Prešporok
Švališerský pluk Prinz Clemens	Prešporok
Husársky oddiel	Prešporok
Strelecký prápor Egidy	Prešporok
Generálmajor von Zeschau ²¹	Prešporok
1 prápor telesnej gardy	Prešporok
1 granátnický prápor Bose	Prešporok
1 granátnický prápor Radeloff	Prešporok
1 mušketerský prápor König	Prešporok
1 mušketerský prápor Niesemeuschel	Prešporok
1 mušketerský prápor Klengel	Prešporok
1 strelecký prápor Metzsch	Prešporok

¹⁸ Carl Joachim Friedrich von Engel, podplukovník, od 25. 8. 1809 plukovník v pluku Prinz Johann. ČAPO, Matej – TITZE, Jörg (eds.). *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (V): Joseph Franz Freiherr von Rohrscheidt*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2024, s. 46.

¹⁹ Friedrich Gottlob von Steindel (17. 7. 1754 – 5. 12. 1824), saský generálmajor. TITZE, Jörg (ed.). *Die Tagebücher von Johann Carl von Dallwitz (1812 – 1815) und Adolf George von Göphardt (1813)*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2015, s. 138.

²⁰ Christoph Siegmund, barón von Gutschmidt (14. 10. 1762 – 7. 6. 1812), saský generálmajor. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 62.

²¹ Heinrich Wilhelm von Zeschau (22. 8. 1760 – 14. 11. 1832), saský generálmajor, v poľnom ťažení 1809 velil druhej pešej brigáde 2. divízie IX. zboru pod velením generálporučika von Polenzy. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 64.

Generálmajor von Lecoq ²²	Prešporok
1 mušketerský prápor Prinz Clemens	Lamač
1 mušketerský prápor von Cerrini	Dúbravka
1 mušketerský prápor von Low	Záhorská Bystrica
Generálporučík von Polenz ²³	Stupava
Generálmajor von Steindel	Stupava
1 mušketerský prápor Prinz Anton	Stupava
1 mušketerský prápor Prinz Friedrich	Láb a Plavecký Štvrtok
1 mušketerský prápor Prinz Max	Vysoká pri Morave
Švaliérsky pluk Prinz Johann	Malacky, Gajary, Kostolište
Telesná kyrysnícka garda	Moravský Svätý Ján, Veľké a Malé Leváre, Gajary
Kyrysnícky pluk Garde du Corps	Plavecký Štvrtok, Láb, Jakubov
Karabiniersky pluk	Mást, Zohor
Všetky batérie	Prešporok
Delostrelecký park	Devín, Devínska Nová Ves
1 granátnický prápor Hake	na Napoleonovom ostrove ²⁴
1 granátnický prápor Winckelmann	pri Viedni

Posádky, ktoré sa podľa tejto dislokácie nachádzajú v Malackách a Gajaroch, sa pôvodne nachádzali v Stupave, odkiaľ však boli preložené do spomínaných obcí.

Hlavný stan vicekráľa²⁵ je v Schlosshofe a generálov Reyniera a von Zezschwitz²⁶ v Prešporoku.

Oddiely sú zaopatrované z Prešporoka a dostávajú denne 1 ½ funta²⁷ chleba, ½ funta mäsa a ½ mázu²⁸ uhorského piva alebo ¼ mázu uhorského vína. Privarky musia dodávať obce. Dôstojníci sú zaopatrovaní v obciach; zaopatrenie je dobré, pretože dediny v tunajšom okolí zväčša patria bohatým statkárom, ktorí dôstojníkom v každej ubikácii plne zaobstarávajú obedy a večere.

Podľa denného rozkazu z Obersiebenbrunn z 13. júla sa demarkačná línia tiahne: „zo strany Horného Rakúska hranicou s Čechami, ďalej zahŕňa znojemský a brniansky kraj, od hranice Moravy sa nasledovným spôsobom predlžuje k Rábu:²⁹ a síce začína v mieste, kde sa hranica brnianskeho kraja dotýka rieky Morava, tiahne sa pozdĺž Moravy až po ústie rieky Dyje, odtiaľ k Moravskému Svätému Jánovi po ceste k Prešporoku, zahŕňa Prešporok a okolie tohto mesta na pol hodiny cesty,³⁰ ďalej pozdĺž hlavného toku rieky Dunaj po ústie

²² Carl Christian Erdmann Edler von Lecoq (28. 10. 1767 – 30. 6. 1830), saský generálmajor. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 63.

²³ Georg Friedrich August von Polenz (17. 10. 1741 – 19. 12. 1815), saský generálporučík, veliteľ 2. divízie IX. zboru. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (IV)*, s. 46.

²⁴ Išlo o ostrov Lobau, ktorý Francúzi po bitke pri Asperne a Esslingu premenovali na Ile Napoléon (Napoleonov ostrov).

²⁵ Eugène de Beauharnais (3. 9. 1781 – 21. 2. 1824), francúzsky generál, Napoleonov adoptívny syn, v rokoch 1805 – 1814 taliansky vicekráľ. DOSTÁL, *Poslední vítězné tažení*, s. 66.

²⁶ Joachim Friedrich Gotthelf von Zezschwitz (5. 5. 1740 – 28. 6. 1820), saský generálporučík, veliteľ 1. divízie IX. zboru. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 64.

²⁷ 1 funt = 0,560 kilogramu.

²⁸ 1 máz = 2 holby = 1,6968 litra.

²⁹ Dnešný Győr.

³⁰ Pol hodiny cesty = pol francúzskej míle (demi-lieu); 1 francúzska míľa = približne 4 km.

rieky Rába a zahŕňa mesto Ráb a jeho okolie na jednu hodinu cesty, odtiaľ pozdĺž rieky Rába po hranicu Štajerska, Kranska a Fiume. Iba podmienka týkajúca sa Fiume podlieha ratifikácii arcivojvodom Karolom.³¹

V dennom rozkaze sa ďalej podľa tretieho článku uzatvoreného prímeria uvádza: „Rakúske oddiely ihneď po podpísaní tohto prímeria opustia pevnosti Brno a Štajerský Hradec.“

V štvrtom článku sa uvádza: „Detašované rakúske oddiely v Tirolsku a vo Vorarlbersku opustia obe krajiny. Hrad Sachsenburg bude vydaný francúzskym oddielom.“

Šiesty článok stanovuje: „V Poľsku obe armády zostávajú na svojich súčasných pozíciách.“

V siedmom článku sa nakoniec ustanovuje: „že toto prímerie má trvať jeden mesiac a každá strana, ktorá chce obnoviť nepriateľské akcie, musí 15 dní vopred o tom upovedomiť druhú stranu.“

Dohodnuté a podpísané barónom von Wimpffenom,³² cisárskym rakúskym generálmajorom a náčelníkom generálneho štábu, a Jeho Jasnosťou kniežaťom de Neuchâtel³³ 12. júla v tábore pri Znojme.³⁴

Dňa 16. júla. Pozície zboru sa nezmenili. Vojaci v ubikáciách stavajú bezpečnostné stráže a všetka komunikácia s Rakúšanmi je zakázaná.

Dňa 17. júla. Pán generálmajor von Lecoq dnes dorazil do Prešporka po tom, čo na základe falošnej správy, navštívil saský zbor pri Stockerau.

Dňa 18. júla. Pán generálmajor von Lecoq si dnes predvolal brigádneho adjutanta von Koppenfelsa³⁵ do Prešporka, kde sa pán generál ubytoval. Príchod pána generála bol oznámený brigáde. Adjutant Einsiedel dnes rovnako dorazil s ekvipážou sprevádzaný plukovním chirurgom Jägerom.

Dňa 19. júla. Bez zmeny.

Dňa 20. a 21. júla. Rovnako.

Dňa 22. júla. Páni brigádieri³⁶ vykonali prehliadku prítomnej posádky. Brigáda Lecoq sa zhromaždila medzi Lamačom a Záhorskou Bystricou, kde bol pán generál uvítaný radostným „Vivat!“. Velitelia práporov museli podať hlásenia o skutočnej potrebe porcií a dávok, ktoré boli zaslané generálnej intendancii.

Dňa 23. júla. Major von Klüx, ktorý predtým velil práporu Prinz Clemens, z dôvodu choroby odišiel do Prešporka; velenie tohto práporu prevzal major von Polenz.

Dňa 24. júla. Bez zmeny.

Dňa 25. júla. Prápor Prinz Clemens bol dnes odvelený do Kittsee, aby strážil rakúskych vojnových zajatcov, ktorých tam zhromaždili s cieľom ich výmeny.

³¹ Karol Ludovít Ján Jozef Vavrínek (2. 9. 1771 – 30. 4. 1847), rakúsky arcivojvoda a vojvodca, brat cisára Františka I./II., účastník vojen s revolučným a napoleonským Francúzskom. Vo francúzsko-rakúskej vojne roku 1809 zastával post generalissima rakúskych vojsk. V bitke pri Asperne-Esslingu, ktorá sa odohrala v dňoch 21. a 22. mája, Napoleonovi uštedril prvú porážku na bojovom poli. Následne však utrpel porážky v bitkách pri Deutsch-Wagram, v dňoch 5. a 6. júla, a Znojme, v dňoch 10. a 11. júla, ktoré rozhodli o výsledku celej vojny. PERNES, Jiří. *Habsburkové bez trůnu*. Praha : Iris, 1995, s. 18 – 39.

³² Maximilián, barón von Wimpffen (19. 2. 1770 – 29. 8. 1854), rakúsky generál, vyznamenal sa v revolučných a napoleonských vojnách. V roku 1809 bol povýšený do hodnosti generálmajora. DOSTÁL, *Poslední vítězné tažení*, s. 64.

³³ Louis Berthier, knieža de Neuchâtel a de Wagram (20. 11. 1753 – 1. 6. 1815), francúzsky maršal, náčelník francúzskeho generálneho štábu. DOSTÁL, *Poslední vítězné tažení*, s. 71.

³⁴ Text prímeria v plnom znení pozri: *Preßburger Zeitung*, 1809, roč. 45, č. 52, s. 560 – 561.

³⁵ Friedrich Heinrich von Koppenfels, saský nadporučík v pluku Löw. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (I)*, s. 5.

³⁶ Brigádír = veliteľ brigády, dnes brigádny generál.

Dňa 26. júla. Prvý oddiel práporu Cerrini bol dnes preložený do Lamača.

Dňa 27. júla. Štyri delá z batérie Coudray a k nim patriaca delostrelecká posádka, kone a sluhovia boli preložení do Lamača. Kapitán Coudray³⁷ je ešte chorý vo Viedni, preto vele-
nie batérie prevzal nadporučík Zandt.

Dňa 28. júla. Prápor Prinz Clemens sa dnes vrátil z Kittsee s 1 500 rakúskymi vojnovými zajatcami. Zajatci boli prostredníctvom dôstojníka francúzskeho generálneho štábu odovzdaní rakúskym predsunutým hliadkam a prápor Prinz Clemens sa vrátil späť do svojej pôvodnej ubikácie v Lamači. Oddiel práporu Cerrini, ktorý od 26. tohto mesiaca obsadil Lamač, sa znovu spojil s práporom v Dúbravke; batéria Coudray však zostala v Lamači. Navečer generál sprevádzaný oboma svojimi adjutantmi odišiel do Stupavy.

Dňa 29. júla. Pechota 2. divízie mala dnes prehliadku pred pánom generálom Reynierom; prápory sa s týmto cieľom zhromaždili o šiestej hodine ráno pri Stupave. Niektoré cviky s puškami a paľba boli vykonané po práporoch a niektoré pohyby vcelku. Z dôvodu choroby generála von Steindela obom brigádám velil generál von Lecoq.

Od 29. júla do 1. augusta. Bez zmeny.

Dňa 2. augusta. Na rozkaz pána generála Reyniera sa dnes uskutočnila prehliadka výzbroje a vojenských remeňov mužstva. Pán generálmajor von Lecoq, sprevádzaný dôstojníkmi delostrelectva Zandtom a Hannemannom, vykonal túto prehliadku v ubikáciách práporov. Prápory odovzdajú súpisy o výsledkoch prehliadky, najmä o počte cudzích zbraní nachádzajúcich sa v práporoch.

Dňa 3. augusta. Pán generálmajor von Gutschmidt uskutočnil dnes s jazdou a jazdným delostrelectvom, ktoré sú mu podriadené, malý manéver v prítomnosti generála Reyniera. Tieto oddiely sa zhromaždili o šiestej hodine ráno na cvičisku pri Prešporke.

Dňa 5. augusta. Brigáda dnes cvičila po oddieloch a práporoch, každý prápor v blízkosti svojej ubikácie.

Dňa 6. augusta. Bez zmeny.

Dňa 7. augusta. Brigáda cvičila po oddieloch a potom po práporoch.

Dňa 8. augusta. Bez zmeny.

Dňa 9. augusta. Prápory brigády cvičili tak ako 7. tohto mesiaca.

Dňa 10. augusta. Bez zmeny.

Dňa 11. augusta. Pán generálmajor von Lecoq dnes predpoludním zhromaždil brigádu medzi Lamačom a Záhorskou Bystricou a cvičil s ňou vcelku.

Od 12. do 14. augusta. Bez zmeny.

Dňa 15. augusta. Dnes bol oslávený Napoleonov deň. Ráno s východom Slnka bola delovými salvami z Hradného vrchu oznámená slávnosť dňa.

Oddiely, nachádzajúce sa v Prešporke, sa presunuli na svoje obvyklé cvičisko a pred prvou líniou týchto oddielov veliaci generálporučík von Zezschwitz odovzdal stuhý Rádu sv. Heinricha a medaily za zásluhy tým dôstojníkom, poddôstojníkom a vojakom, ktorých Jeho Veličenstvo kráľ³⁸ vymenoval za rytierov tohto rádu a obdaroval medailami. Po tejto ceremónii oddiely vypálili salvu a odpochodovali späť do mesta.

Na poludnie sa konala veľká omša v dómkostole [Dóm sv. Martina – pozn. M. Č.].

Navečer bola vysvietená Promenáda,³⁹ verejné budovy a domy pánov generálov a v divadle sa konal veľký ples.

³⁷ Peter Heinrich Coudray, saský štábný kapitán poľného delostrelectva. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 62.

³⁸ Fridrich August (23. 12. 1750 – 5. 5. 1827), prvý saský kráľ (v rokoch 1806 – 1827) a varšavský vojvoda (v rokoch 1807 – 1815). DOSTÁL, *Poslední vítězné tažení*, s. 42.

³⁹ Dnešné Hviezdoslavovo námestie.

Cisár povolil na pohostenie každého vojaka 1 ½ franku a pre každého dôstojníka 6 frankov.

Od 16. do 18. augusta. Bez zmeny.

Dňa 19. augusta. Cvičenie brigády.

Od 20. do 29. augusta. Bez zmeny.

Dňa 30. augusta. Brigáda dnes cvičila po práporoch. Keď chcel pán generál von Lecoq na dvore svojho domu vysadnúť na koňa, nešťastne spadol. Generál sa síce vážne nezranil, predsa však v tento deň nemohol jazdiť na koni.

Dňa 31. augusta. Ešte včera večer bol pán generál upozornený, že dnes by mohla byť prehliadka. Dnes ráno okolo šiestej hodiny celkom nečakane prišiel do Prešporka cisár Napoleon, koňmo si prezrel rozostavené stráže na demarkačnej línii a bez toho, aby sa zdržal, ešte v ten istý deň odišiel do Ungarisch-Altenburgu.⁴⁰ Cisár náhodne prišiel na cvičenie brigády Zeschau a nechal vykonať niekoľko cvikov s puškami.

Dňa 1. septembra. 2. divízia – pechota a jazda – sa dnes zhromaždila pri Stupave a mala prehliadku pred generálom Reynierom.

Dňa 2. a 3. septembra. Bez zmeny.

Dňa 4. septembra. Pán generál von Lecoq dnes nechal cvičiť prápory.

Od 5. do 11. septembra. Bez zmeny.

Dňa 12. septembra. Páni brigádíri dnes prijali rozkaz, aby sa pechota saského zboru nasťahovala do dvoch táborov. 1. divízia bude pri Prešporku a 2. divízia pri Devínskej Novej Vsi pri Morave.

Dňa 13. septembra. Prápory brigády sa dnes ráno o desiatej hodine presunuli do tábora pri Devínskej Novej Vsi. Baraky pozostávajú zo slamených chatrčí, na ktoré boli materiály veľmi skromne postupne dodávané. Tábor stojí na miernej vyvýšenine pred dedinou Devínska Nová Ves, povedľa ktorej tečie Morava a vo vzdialenosti jednej hodiny – pri Devíne – sa vlieva do Dunaja.

Mužstvo získava potraviny zo skladu v Prešporku; dôstojníci dostávajú dvojité porcie.

Páni generáli von Lecoq a von Steindel sa nachádzajú v Devínskej Novej Vsi.

Okrem obvyklých táborových stráží nastupujú za súmraku až do svitania ešte pikety – jeden dôstojník a 30 mužov na brigádu – stavané ako poľné hliadky. Nadporučík von Vittinghoff z pluku Cerrini je veliteľom v Devínskej Novej Vsi a má k dispozícii policajnú stráž, ktorá sa denne strieda.

Batéria Huthsteiner rovnako táborí v Devínskej Novej Vsi.

Denník poľného ťaženia v Rakúsku a Uhorsku v rokoch 1809 až 1810

Mesiac august 1809

Dňa 12. – o piatej hodine ráno som sa znovu vydal na cestu a o deviatej hodine večer som s veľkou námahou dorazil do Prešporka, kde som sa ubytoval v hostinci Zlatá Ruža.⁴¹

Dňa 13. – dostal som veľmi dobré ubytovanie u istého pána von Habermayera na Sneho-bielej ulici⁴² č. 20.

Dňa 14. – o štvrtej hodine ráno vypochoďovala 1. divízia, ktorá sa nachádzala v Prešpor-ku, na Námestie milosrdných⁴³ na prehliadku.

⁴⁰ Magyaróvár, dnešný Mosonmagyaróvár.

⁴¹ Hostinec stál na dnešnej Jesenského ulici č. 14.

⁴² Dnešná Biela ulica.

⁴³ Časť dnešného Námestia SNP.

Dňa 15. – o piatej hodine ráno vypochoďovala celá 1. divízia z dôvodu oslavy narodenín cisára Napoleona na obvyklé cvičisko. Generál Reynier prešiel popri prvej línii a generál Zezschwitz odovzdal radové kríže a medaily prijaté od kráľa. Pechota a delostrelectvo vzápätí vypálili. O deviatej hodine sme opäť vypochoďovali do Prešporka a okolo desiatej hodiny sa dôstojnícky zbor zhromaždil u generála Reyniera, aby ho sprevádzal na tedeum do katedrálneho kostola [Dóm sv. Martina – pozn. M. Č.]. Strelecký prápor Metzsch nastúpil pred kostolom a vypálil päť – šesť sálv, vypálené bolo aj z ťažkých diel.

Večer sa konal ples v sále Reduty,⁴⁴ počet prítomných bol 3 000.

Dňa 16. – prvýkrát som šiel na poľnú stráž do tzv. Prohaskovho mlyna,⁴⁵ hodinu od Prešporka.

Dňa 18. – znova.

Dňa 19. – môj brat bol pri mne.

Dňa 20. – s poručíkom Lowom,⁴⁶ Hillem⁴⁷ a Bergem⁴⁸ som šiel do Dúbravky, kde bivakoval pluk Cerrini.

Dňa 21. – dostal som list z domova.

Dňa 25. – bol som na koncerte v záhrade grófa Pálffyho.⁴⁹

Dňa 26. – na poľnej stráži v Prohaskovom mlyne.

Dňa 28. – znova.

Dňa 31. – o pol siedmej hodine ráno, práve keď sme vypochoďovali na cvičenie, prišiel celkom nečakane do Prešporka a tiež k nám cisár Napoleon; nezdržal sa však dlho a bez všetkého odišiel do Rábu.

Mesiace september 1809

Dňa 3. – brat bol opäť pri mne.

Dňa 4. – v noci na 5. sme tu mali strašnú búрку, 14-krát uderil blesk.

Dňa 8. – opäť som šiel na poľnú stráž, na úplne iné miesto v Karpatoch, tzv. Holzschlag,⁵⁰ hneď pri nepriateľských predsunutých hliadkach, hodinu a štvrt' od Prešporka.

Dňa 9. – znova.

Dňa 11. – na poľnej stráži v Prohaskovom mlyne.

Dňa 12. – znova.

⁴⁴ Reduta sa nachádzala na západnom konci dnešného Komenského námestia. Išlo o prístavbu k budove starého mestského divadla.

⁴⁵ Tzv. VII. mlyn zo sústavy deviatich mlynov, ktoré sa nachádzali na potoku Vydrice v úseku od Železnej studničky po sútok s Dunajom. Nachádzal sa v strednej časti Mlynskej Doliny pri Červenom moste. V roku 1868 bol prebudovaný na Kühmayerovu továreň na ozdoby do uniforiem. Po druhej svetovej vojne priestory využíval národný podnik Technické sklo a okrem iného sa tu vyrábali vianočné ozdoby. Od roku 1984 tu sídlili Štátne reštaurátorské ateliéry, od roku 1996 tu sídli Štátny ústav pamiatkovej starostlivosti, dnešný Pamiatkový úrad Slovenskej republiky. Blížšie pozri: DANIŠOVÁ, Nikola – JURČOVÁ, Mária. Mlyny v Mlynskej doline – náčrt problematiky. In: BARTOŠÍKOVÁ, Tereza (ed.). *K dejinám mlynov – výskum a mapovanie*. Bratislava : Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2023, s. 56.

⁴⁶ Carl von Low, saský poručík v pluku Cerrini. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 63.

⁴⁷ Carl Friedrich Wilhelm Hille, saský poručík v pluku Cerrini. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 63.

⁴⁸ Carl Ferdinand von Berge, saský práporčík v pluku Cerrini. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 62.

⁴⁹ Pálffyho záhrada bola vybudovaná v druhej štvrtine 17. storočia v okolí Zámockej, Kapucínskej, Zochovej ulice a Palisád, dnes je zachovaná len jej nepatrná časť. HRNČIAROVÁ, Tatiana. Interpretácia historických máp vo výskume krajiny na príklade Bratislavy. In: *Životné prostredie. Revue pre teóriu a starostlivosť o životné prostredie*, 2013, roč. 47, č. 1, s. 47.

⁵⁰ Zrejme ide o lokalitu Staré rúbanisko neďaleko Rače.

Dňa 19. – so 100 strelcami som šiel na opevňovacie práce na tzv. Mlynskú nivu.⁵¹

Dňa 20. – na poľnej stráží v Prohaskovom mlyne.

Dňa 21. – znova.

Dňa 24. – na poľnej stráží na Holzschlagu.

Dňa 25. – znova.

Dňa 27. – o pol ôsmej hodine ráno vypochoďovala 1. divízia na cvičisko na prehliadku pred cisárom; stáli sme tam do šiestej hodiny večer a márne sme čakali na cisára.⁵²

Mesiac október 1809

Dňa 1. – šiel som znova na poľnú stráž na Holzschlag.

Dňa 2. – znova.

Dňa 4. – na poľnej stráží na Holzschlagu.

Dňa 5. – znova.

Dňa 8. – inkognito som sa zúčastnil na výlete do vinohradu.

Dňa 11. – na poľnej stráží v Prohaskovom mlyne.

Dňa 12. – znova. Popoludní som sa so svojimi domácimi zúčastnil na obračke hrozna.

Dňa 14. – na poľnej stráží na Holzschlagu.

Dňa 15. – znova. Dnes o dvanástej hodine napoludnie bol v Prešporku oznámený mier. Túto radostnú správu zvestovalo 60 delových rán.

Dňa 17. – na poľnej stráží v Prohaskovom mlyne.

Dňa 18. – znova.

Dňa 19. – dostal som patent podporučíka.

Dňa 20. – na poľnej stráží v [Prohaskovom – pozn. M. Č.] mlyne.

Dňa 21. – znova.

Dňa 22. – 1. divízia, ktorá sa asi 14 dní nachádzala v tábore pred Prešporkom, vpochoďovala znova do mesta.

Mesiac november 1809

Dňa 14. – pochodovala prvá brigáda 1. divízie a časť delostrelectva, pretože 20. novembra muselo byť Uhorsko vyprázdnené od všetkých nepriateľských oddielov.

Dňa 15. – pochodovalo znova delostrelectvo. Navečer sem vpochoďovala brigáda Steindel a ubytovala sa.

Dňa 16. – brigáda Steindel znova pochodovala, vzápätí sem vpochoďovala brigáda Lecoq.

Dňa 17. – [brigáda Lecoq – pozn. M. Č.] odpočívala.

Dňa 18. – spolu s časťou brigády Gutschmidt pochodovala [brigáda Lecoq – pozn. M. Č.] znovu preč.

Dňa 19. – napokon z Prešporka pochodovali preč Beerenova⁵³ a Bünaova⁵⁴ rota, ako aj všetci husári. Hneď po nás do Prešporka vpochoďovali cisárski. Pochodovali sme päť hodín

⁵¹ Dnešné Mlynské nivy a časť Ružinova.

⁵² Po svojej návšteve Prešporka, ktorá sa uskutočnila 31. augusta 1809, Napoleon plánoval znovu prísť do mesta, aby preskúmal stav opevňovacích prác, ktoré nariadil vykonať. Dňa 27. septembra 1809 sa v Prešporku rozšírila správa, že do mesta má znovu prísť Napoleon. Mestská rada, ako aj saská posádka pre neho pripravovali uvítanie. Napoleonova druhá cesta do Prešporka sa však neuskutočnila. Dôvodom zrejme bolo, že Napoleon v tento deň vo Viedni vo veci mierových rokovaní prijal knieža Jána Lichtensteina a grófa Ferdinanda Bubnu. ČAPO, Matej. Napoleonova návšteva Bratislavy v roku 1809 v kontexte jeho inšpekčnej cesty do Uhorska. In: HUPKO, Daniel (ed.). *Bratislava. Zborník Múzea mesta Bratislavy*, 2020, roč. 32, s. 233 – 234.

⁵³ Carl Anton Ernst von Beeren, saský poručík v pluku Cerrini. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 62.

⁵⁴ Rudolph von Büna, saský kapitán v pluku Prinz Friedrich. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 62.

až po uhorsko-rakúsku hranicu do Brucku an der Leitha, kde sme boli tamojšou honoráciou pozvaní na ich priateľské divadelné predstavenie, ktoré však bolo zriadené v kostole.

Denník poľného ťaženia na Dunaji roku 1809

Dňa 13. [júla – pozn. M. Č.] vpochodoval granátnický prápor Bose do mesta [Marchegg – pozn. M. Č.], ráno toho istého dňa sme dostali správu, že medzi rakúskou a francúzskou armádou bolo v tábore pri Znojme uzatvorené prímerie na štyri týždne. Dňa 13. večer, keď sme sa práve uložili na odpočinok, pretože sme dúfali, že si ho po uzatvorení prímeria vychutnáme, bol vyhlásený bojový poplach a prápor Bose dostal rozkaz okamžite prekročiť Moravu, pretože Rakúšania nerešpektovali prímerie a mali šarvátku so saskou predsunutou hliadkou. V presile totiž odzbrojili švadrónu dragúnov pluku Prinz Johann, ktorá sa vzhľadom na prímerie cítila bezpečne a zosadla z koní, predsa však boli odrazení zvyšnými švadrónami a streleckým práporom Egidy, ktoré prišli na pomoc, a stratili 300 zajatých, zástavu a dve delá. Prápory König a Bose sa mali ponáhľať na pomoc pre prípad nového útoku, ten bol však odvolaný, a my sme preto bivakovali v najväčšej špine a blate a ďalšie ráno sme sa dozvedeli, že aj Rakúšania by teraz mali rešpektovať prímerie.

Dňa 14. [júla – pozn. M. Č.] sme pochodovali do Prešporka, kam sme dorazili po veľmi namáhavom pochode o jedenástej hodine v noci.

Dnes, 16. [júla – pozn. M. Č.], sme ešte tu a ubytovaný som v dome grófa Amadého,⁵⁵ čo mi po veľkých útrapách veľmi prospieva.

Dňa 19. [júla – pozn. M. Č.] sa môj brat vrátil z Viedne a cíti sa opäť lepšie.

Dňa 20. [júla – pozn. M. Č.] generál Reynier, ktorý niekoľko dní po bitke [pri Deutsch-Wagram – pozn. M. Č.] po odchode kniežaťa z Ponte-Corvo prevzal velenie nad saským zborom, usporiadal ples, na ktorom ale veľmi chýbali dámy, a preto sa mohlo iba málo tancovať.

Dnes, 6. augusta, sme ešte tu a za ten čas sa nestalo nič mimoriadne. Pracuje sa na mieri, zdá sa však, že to ide veľmi pomaly. Mali sme prehliadku pred generálom Reynierom a obdeň cvičíme tu pred mestom na veľmi peknom a veľkom cvičisku. Posledný júlový deň som zmenil ubytovanie a presťahoval som sa k svojmu bratovi do domu grófa Erdődyho,⁵⁶ kde sme vskutku dobre ubytovaní a zaopatrení.

Od 7. do 14. [augusta – pozn. M. Č.] sa neodohralo nič mimoriadne a stále nevieme, či bude uzatvorený mier alebo znovu vypukne vojna.

Dňa 15. augusta boli narodeniny cisára Napoleona, ktoré boli nasledovným spôsobom oslávnené: ráno na svitaní bolo vypálených 21 delových rán, aby zvestovali oslavu. O šiestej hodine ráno vypochoďovala posádka a zostavila sa na prehliadku. Len čo generál Reynier prešiel popri prvej línii, bola mu vzdaná pocta a zvolané „nech žije cisár Napoleon“. Potom boli rozdelené rády a medaily, ktoré saský kráľ prisúdil tým, ktorí sa vyznamenali v bitke pri Wagram. Pechota sa teraz sformovala k paľbe a vypálila 4-krát s polpráporom, 8-krát s celým práporom a 8-krát vypálili roty. Celý zbor jazdy, delostrelectva a pechoty odpochoďoval a defiloval pred generálom Reynierom. Len čo oddiely narukovali do svojich ubikácií, zhromaždili sa všetci dôstojníci u generála Reyniera a šli do hlavného kostola [Dóm sv. Martina – pozn. M. Č.], kde bolo odspievané tedeum. Kostol obsadil prápor telesnej gardy a strelecký prápor Metzsch stál pred kostolom a vypálil. Tiež bolo vypálených 21 delových rán. Napoludnie musel každý veliteľ pluku a práporu pozvať svojich dôstojníkov k slávnostnému stolu, k čomu mu pomohlo 12 frankov na osobu. Všetci štábni dôstojníci obedovali u generála Reyniera a bola to hostina pre takmer 60 osôb. Na jej konci sa pripilo na zdra-

⁵⁵ Amadého palác sa nachádzal na roku Kúpeľnej a Palackého ulice.

⁵⁶ Erdődyho palác na dnešnej Ventúrskej ulici č. 1.

vie cisára Napoleona a bolo vypálených 21 delových rán. Navečer bolo mesto vysvietené, pričom sa obzvlášť vynímala aleja.⁵⁷ Všetky hudobné zbory hrali na rozličných miestach. O deviatej hodine večer bol ples v sále Reduty. Táto sála je veľmi pekná, široká a vysoká, tiež pekne vyzdobená. Spoločnosť bola veľmi pestrá.

Dňa 20. [augusta – pozn. M. Č.] som so svojím bratom šiel do Gaštanovej záhrady,⁵⁸ kde je veľmi pekný výhľad, leží v strede medzi vinohradmi a je jedným z najobľúbenejších vychádzkových miest Prešporčanov.

Dňa 26. [augusta – pozn. M. Č.] sme šli na dunajský ostrov, Malý Žitný ostrov, nazývaný aj Mlynská niva.⁵⁹ Je to krásne miesto a pre množstvo stromov, ktoré vrhajú tieň (najmä vlašských orechov), je tu v lete veľmi príjemne. Kongres v Ungarisch-Altenburgu ešte prebieha a očakáva sa mier. Najkrajšie paláce v Prešporku sú primasov a kniežaťa Grassalkoviča. Aj divadlo je veľmi pekne postavené a divadelný personál nebol zlý. Medzi spevákmi vynikajú mademoiselle Jorasová a pán Ehlers.

Dňa 30. augusta bol cisár Napoleon v Prešporku, prezrel si mesto a pokračoval ďalej v ceste.

Dňa 2. septembra som bol so svojím práporom a práporom Radeloff odvelený na Devín k opevňovacím prácam. Okolie je krásne, Devín leží na mieste, kde sa Morava vlieva do Dunaja, z ruín tunajšieho hradu, ktorý sa nachádza na vyvýšenine, je znamenitý výhľad.

Dňa 5. [septembra – pozn. M. Č.] sme boli vystriedaní a neskoro večer sme pochodovali späť, pričom sme boli poriadne mokří.

Dňa 26. septembra sme očakávali, že cisár Napoleon príde na prehliadku, pretože však do Schönbrunnu pricestoval knieža Liechtenstein,⁶⁰ čakali sme od rána do večera, keď prišla správa, že nepríde a pochodovali sme domov.

Dňa 14. októbra bol podpísaný mier medzi Francúzskom a Rakúskom, ktorý nám bol oznámený výstrelmi z diel.

V polovici novembra odpochodoval saský zbor z Prešporka, aby sa nastáhoval do tábora v rakúskych horách v Štajersku.

Ja som odišiel z Prešporka už 11. [novembra – pozn. M. Č.] s ekvipážou a chorými zo zboru a pochodoval som k Fischamendu.

Výťah z denníka vedeného pri predsunutom zbore pod velením pána generálmajora baróna von Gutschmidta počas poľného ťaženia v Rakúsku roku 1809

Dňa 13. júla vyrazila brigáda z Zwerndorfu, sčasti tu a sčasti pri Angerne prekročila Moravu. Počas cesty prišla správa, že medzi oboma armádami bolo uzatvorené prímerie. Boli preto vykonané potrebné opatrenia, aby sa zabránilo nepriateľským akciám, a zbor pochodoval do Stupavy. Tu bola prijatá správa oznámená rakúskemu zboru, nachádzajúcemu sa blízko Stupavy, na základe čoho do hlavného stanu prišiel tiež ritmajster⁶¹ z cisárskeho rakúskeho husárskeho pluku Stipsicz barón Spanochi a nechal si pánom generálom

⁵⁷ Spazier Allee, tiež Promenade – dnešné Hviezdoslavovo námestie.

⁵⁸ Nachádzala sa pod dnešnou Hlbokou cestou.

⁵⁹ Na tomto mieste došlo k zámene dvoch lokalít – Malého Žitného ostrova nachádzajúceho sa južne od Žitného ostrova a ostrova Mlynská niva, ktorý sa nachádzal na území dnešných Mlynských nív a časti Ružinova.

⁶⁰ Ján Jozef, knieža von Liechtenstein (26. 6. 1760 – 20. 4. 1836), účastník vojny s Osmanskou ríšou a vojen protifrancúzskych koalícií. V roku 1805 po bitke pri Slavkove zastupoval Rakúske cisárstvo na mierových rokovaníach, ktoré boli zakončené podpísaním Prešporského mieru. V roku 1809 podpísal aj Schönbrunnský mier. DOSTÁL, *Poslední vítězné tažení*, s. 77.

⁶¹ Ritmajster (Rittmeister) – dôstojník jazdeckta, hodnosť zodpovedala hodnosti kapitána pechoty.

von Gutschmidtom vydať písomné ubezpečenie o prímerí. Potom prišiel rakúsky dôstojník a vyhlásil, že ich oddiely ani prinajmenšom nevedia o prímerí, ale sú pripravení rokovať.

Pán generál sa na koni pobral do Marianky, kde sa mal nachádzať nepriateľský plukovník, avšak nezastihol ho tam, poslal preto dôstojníka, aby ho vyhľadal a pri Marianke očakával jeho návrat.

Zatiaľ čo sme sa snažili zamestnať pána generála rakúskej strany vyjednávaním, vysielaním parlamentárov sem a tam a podobne, k nášmu pravému krídlu postupovala nepriateľská kolóna. Tá narazila najskôr na švadrónu kapitána von Raiského⁶² z pluku Prinz Johann, ktorá bola okamžite obkľúčená a prinútená zosadnúť. Brigáda pána generála medzitým vypochoďovala a zaujala pozíciu pri Stupave napravo. Len čo Rakúšanovia odhalili svoje zradné úmysly odzbrojením zmienennej švadróny (ktorá vtedy nepatrila k brigáde a na osobitný rozkaz pána generála poručíka von Zezschwitz mala hliadkovať smerom na Stupavu), saské oddiely, rozhorčené takým podlým konaním, sa proti nim vrhli, aby zachránili a pomstili svojich bratov.

Tri roty práporu Egidy šli nepriateľovi naproti s intenzívnou paľbou, dve švadróny pluku Prinz Johann zahnali nepriateľskú jazdu a pri jej prenasledovaní narazili na nepriateľské karé s dvomi delami. Bez akéhokoľvek rozmýšľania sa títo hrdinovia vrhli na nepriateľskú jazdu, rozprášili karé a zmocnili sa oboch diel. Prápor Egidy rovnako zaútočil a zmocnil sa zástavy pluku Beaulieu.

Pán generál rozkázal upustiť od prenasledovania nepriateľa, trubačom nechal doviest nepriateľského plukovníka a po tom, čo mu vyčítal jeho podlú zradu, ho prinútil, aby povedal svojim oddielom, že sa mali stiahnuť.

Výsledkom tohto pre slávu saských zbraní pamätného dňa bolo zajatie troch štábnych dôstojníkov, deviatich vyšších dôstojníkov a asi 400 vojakov.

Cisársky francúzsky pán divízy generál Reynier vyjadril pánovi generálovi, ako aj obom švadrónam pluku Prinz Johann a streleckému práporu, čo najúctivejšie svoju spokojnosť.

Dňa 14. júla cisársky rakúsky generál Bianchi⁶³ uznal prímerie a zbor podľa dohody pochodoval k Prešporku.

E. F. M. v. B.⁶⁴

Pamäti Carla Augusta Schneidera

Marchegg, mestečko so zámkom blízko Moravy, bolo ešte obsadené Rakúšanmi, avšak po slabom odpore bolo [9. júla 1809 – pozn. M. Č.] vyprázdnené, v dôsledku čoho strelecký prápor Metzsch postúpil až k Morave, a navzájom sa ostreľovali s naproti stojacími rakúskymi strážami. Strelec Tronicker z mojej roty, dobrý plavec, preplával Moravu, hoci na neho z obsadeného brehu strieľali, a vzal sem čln, ktorý bol iba slabo upevnený na protiľahlom brehu. Čln umožnil prepravenie malého oddielu, ktorý zahnal slabé rakúske stráže a čoskoro začal pripravovať most, ktorý však bol hotový až nasledujúci deň. Medzitým bola spojzdnená potopená kompa a nasledujúce ráno na svitaní sa strelecký prápor

⁶² Johann Friedrich August von Raisky, saský kapitán z pluku Prinz Johann. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 42.

⁶³ Vinzenz Ferrerius Friedrich, barón von Bianchi, vojvoda di Casalanza (1. 2. 1768 – 21. 8. 1855), vo svojej vojenskej kariére, ktorú začal počas vojny s Osmanskou ríšou, pokračoval aj v priebehu revolučných a napoleonských vojen. Vo francúzsko-rakúskej vojne v roku 1809 sa vyznamenal ako veliteľ obrany prešporského predmostia. Za svoje zásluhy v bojoch pri Prešporku bol povýšený do hodnosti podmaršala. DANGL, *Vojtech – SEGEŠ, Vladimír. Vojvodcovia. 111 osobností vojenských dejín Slovenska*. Praha : Ottovo nakladatelství, 2012, s. 373 – 377.

⁶⁴ Dodatočne uvedená poznámka: „Ernst Friedrich Marschall von Bieberstein, podporučík pluku König.“

Egidy, ako aj husári a dragúni pluku Prinz Johann pomocou nej a člnov zo zničeného lodného mlyna preplavili. Tento malý zbor pod velením generála Gutschmidta obsadil mestečko Stupava pol hodiny od protihľého brehu Moravy a prostredníctvom poľných stráží sledoval nepriateľa. O desiatej hodine ráno sme dostali správu o bitke pri Znojme a uzatvorenom prímerí.

Reynier okamžite vyslal dôstojníka k rakúskym predsunutým hliadkam a nechal im oznámiť túto správu s poznámkou, že nariadil ukončenie nepriateľských akcií na svojej strane a to isté očakáva od protivníka. Veliteľ rakúskych predsunutých hliadok na to nepovedal ani áno ani nie, ale predsa mlčky súhlasil, že na chvíľu, kým nedostane ďalší rozkaz, preruší nepriateľské akcie a viacerým rakúskym dôstojníkom dovolil pricvárať k našim predsunutým hliadkam.

Títo rakúski dôstojníci sa okolo jednej hodiny popoludní priblížili k saským predsunutým hliadkam s prosbou, či by s ohľadom na prímerie mohli hovoriť s našimi dôstojníkmi. Z našej strany boli priateľsky prijatí, a pretože ich ohláseným úmyslom nebolo nič iné, ako prísť na návštevu, boli pohostení kávou.

Spolu sme hovorili o blížiacom sa mieri, konci vojny a napokon sme sa najpriateľskejším spôsobom rozišli. Sotva však boli títo rakúski dôstojníci hodinu preč a naša poľná stráž sa z dôvodu prímeria neobávala nepriateľského útoku, Rakúšania zrazu jeden taký podnikli na hliadku pri Stupave a s peším plukom, dvoma delami a šiestimi švadronami jazdy zaútočili na Stupavu.

Prápor Egidy bol nútený vrátiť sa zo Stupavy a podporiť napadnutú jazdeckú poľnú stráž. Saská jazda medzitým za mestom vysadla na kone a vyrazila vpred. Mimo mesta sa rozpútala prudká bitka a Sasi mali to šťastie, že nielen odrazili tento útok, ale rakúskym oddielom tiež uštedrili veľkú porážku. Zmocnili sa zástavy, dvoch diel a asi 400 mužov, a zahnali nepriateľa na útek.

Strelecký prápor Egidy a dragúni pluku Prinz Johann sa mimoriadne vyznamenali a nestratili pritom takmer žiadneho muža, iba niekoľko bolo ranených. Generál Reynier ešte v ten istý deň nariadil prechod cez Moravu a hoci sa Rakúšania za tento útok ospravedlnili a pripísali ho nedorozumeniu, tiež uznali prímerie, Reynier ich predsa donútil k okamžitému ústupu a vyprázdneniu Prešporka. Ihneď sme pokračovali v pochode týmto smerom a v noci sme dorazili do Prešporka, kde si Reynier zriadil hlavný stan.

Veľká časť Sasov sa nasťahovala do barakového tábora pri Stupave, brigáda Zeschau, prápor gardovej pechoty, strelecký prápor Metzsch a dragúni pluku Prinz Clemens zostali v Prešporku a oddiely pod velením Gutschmidta zostavili predsunuté hliadky mimo mesta.

Až do uzatvorenia mieru sme zostali v takomto postavení.

Napísané vo februári 1836.

K. A. Schneider
podplukovník

Denník generálmajora von Zeschaua počas poľného ťaženia 1809

Dňa 14. júla. Keď som už bol pripravený na pochod [do Stockerau – pozn. M. Č.], dostal som rozkaz prekročiť Moravu a, keď ju prápory 1. divízie prekročia, ísť do Stupavy. Začiatok bol o deviatej hodine; garda prešla ako prvá – nasledoval som ju a pozdravil som uhorskú krajinu. Uprostred močiarov sme šli po hrádzi k Stupave – vybrežená voda ma prinútila viackrát zastaviť, aby som znovu zoskupil svoje oddiely. Až o piatej hodine som dorazil k Stupave, pokračoval som ďalej a ohlásil som sa u generála Reyniera; sotva sme si trochu odpočinuli, poslal mi rozkaz znovu vyraziť a vydať sa na cestu do Prešporka. Všetci sme

boli unavení – bez ohľadu na to sme však okolo desiatej hodiny dorazili do tohto kráľovského mesta. Prednostne som bol ubytovaný v paláci grófa Illésházyho,⁶⁵ kde ma takmer oslepili izby, ktoré veľmi kontrastovali s mojim doterajším ubytovaním – o to zvláštnie bolo, že keď som požiadal o teplé jedlo a pohár vína pre mňa a môjho adjutanta, ponúkli nám iba suchý chlieb a syr, pričom tvrdili, že v dome nemajú žiadne víno. Tu mi došla trpezlivosť – a dostal som aspoň fľašu burgundského – bez ohľadu na to, s jedlom to zostalo tak, ako bolo.

Dňa 15. júla. Po tom, ako som podnikol patričné opatrenia, vec sa o niečo zlepšila a môj obed bol dobre pripravený. Raňajkoval som u generála Reyniera.

Dňa 16. júla. Navečer sem dorazil taliansky vicekráľ a zriadil si tu svoj hlavný stan.

Dňa 17. júla. Boli vykonané interné opatrenia. Popoludní bol pre talianskeho vicekráľa, ktorý bol ubytovaný v Grassalkovichovom paláci, uskutočnený výlet a večer som mal tú česť u neho stolať. Pri jeho stole sedeli iba generáli – menovite: samotný vicekráľ, generál Reynier, generál Guilleminot⁶⁶ (veliteľ generálneho štábu Jeho cisárskej Výsosti), druhý francúzsky brigádny generál, ktorého meno som sa nedozvedel, a ja. Pre jeho sprievod bol pripravený osobitný stôl v inej miestnosti.

Dňa 18. júla. Deň uplynul veľmi fádne – bol som zväčša doma, pretože silno pršalo. Do tej miery, do akej je možné podľa predložených hlásení nateraz zistiť straty saského zboru počas dvoch dní bitky pri Deutsch-Wagram 5. a 6. tohto mesiaca, tieto pozostávajú zo:

14 mŕtvych	
104 ranených	dôstojníkov
8 nezvestných	
576 mŕtvych	
2 185 ranených	poddôstojníkov a vojakov
1 348 nezvestných	
469 mŕtvych	koní
59 ranených	
126 dôstojníkov	celkom
4 109 zvyšného mužstva	
4 235 mužov	straty
528 koní	

Dňa 19. júla. Napriek tomu, že som sa všade pýtal na tunajšie pamätihodnosti, nikto mi nevedel žiadne uviesť. Mesto je veľké, má sčasti pekné paláce, tu i tam však aj chudobné chatrče, často pokryté šindľami. Počas posledného bombardovania zorelo 123 domov⁶⁷ a nespočetné množstvo budov bolo poškodených. Tiež v paláci, kde bývam, dokonca v mo-

⁶⁵ Illésházyho palác na Ventúrskej ulici č. 7.

⁶⁶ Armand Charles Guilleminot (2. 5. 1774 – 14. 3. 1840), francúzsky generál obdobia napoleonských vojen. MULLIÉ, Charles, *Biographie des célébrités militaires des armées de terre et de mer de 1789 à 1850. Tome second.* Paris : Poignavant et Compagnie, 1852, s. 36 – 37.

⁶⁷ Porovnaj: *Preßburger Zeitung*, 1809, roč. 45, č. 49, s. 530; ČAPO, Matej. Udalosti francúzsko-rakúskej vojny roku 1809 vo vzťahu k Prešporku zaznamenané v kronike Milosrdných bratov. In: *Vojenská história*, 2023, roč. 27, č. 4, s. 96. V iných prameňoch sa uvádza počet 125 zhorených domov. Bližšie pozri: Archív mesta Bratislavy, fond Magistrát mesta Bratislavy č. 5, Magistrátny protokol 1809, sign. 2a 75, fol. 187a, č. 1509, 29. 6. 1809; ČAPO, Matej. Svedectvo Gregora Dankovského o obliehaní Prešporku v roku 1809. In: *Vojenská história*, 2023, roč. 27, č. 2, s. 95.

jej izbe, vybuchujúce húfnicové granáty spôsobili škodu, ktorá ale nie je značná. Mimocho-
dom, moje ubytovanie je brilantné a tiež vynikajúco zariadené. Veľké kamenné schodisko
vedie do predsieni, z ktorej sa vstupuje do jedálne; napravo od nej je izba môjho adjutanta,
naľavo od predsieni sa nachádza moja obývací izba, hneď pri nej je ešte izba, kde spím ja
a Wilhelm,⁶⁸ a vedľa sa nachádza ešte jedna, kde sú uložené moje veci. V jedálni sú sklenené
dvere, ktorými sa vychádza na balkón. Palác sa nachádza na peknom otvorenom priestran-
stve, 50 krokov od Promenády, kde sa počas pekných dní zhromažďuje vyššia spoločnosť
a kde možno v jednom pavilóne kúpiť vynikajúcu zmrzlinu a najrôznejšie cukrovinky.

Dňa 20. júla. Všetci generáli a štábni dôstojníci a mnoho dôstojníkov schopných tanca
bolo pozvaných na ples ku generálovi Reynierovi. Pre jeho vysokú úroveň som tam o ôsmej
hodine prišiel aj ja, videl som mnoho uniforiem, ale zatiaľ žiadne dámy – napokon prišli
rôzni uhorskí magnáti vo svojom národnom odevu a naostatok asi 15 dám, ktoré prišli úplne
samé, starých i mladých – nijako zvlášť očarujúcich a neprimerane skromne oblečených.
Dostavil sa aj vicekráľ; trvalo dlho, než sa začalo tancovať – a na dámach bolo vidieť, že
tancovali s nevôľou a iba z donútenia. Znechutený zo státia, ktoré ešte stále nevyhovuje mo-
jej ochromenej nohe, a sužovaný dlhou chvilou, veľmi rád som sa zriekol slávnostnej večere
a všetkého ostatného a o pol jedenástej hodine som odišiel domov.

21. júl nemôžem počítať medzi pozoruhodné dni.

Dňa 22. júla. Predpoludnie a popoludnie som strávil prehliadkou siedmich práporov 1. di-
vizie. Po prvý raz sme pocítili ťažobu uhorskej klímy – bola neznesiteľná horúčava. Navečer
bolo divadelné predstavenie – prenajal som pre mňa, mojich adjutantov a Wilhelma jednu
lôžu. Myslel som si, že bude všetko plné, avšak v celom prvom rade bolo obsadených iba
päť lôží, a to prvá generálom Reynierom a Zezschwitzom s niekoľkými adjutantmi, druhá
Gersdorffom⁶⁹ a rôznymi adjunktami generálneho štábu, tretia generálnym intendantom von
Watzdorffom,⁷⁰ štvrtá generálom Gutschmidtom a jeho adjutantmi, piata mnou. V druhom
rade bolo niekoľko štábných dôstojníkov; aj v „parterre noble“⁷¹ bolo vidieť väčšinou dôs-
tojníkov. Divadlo, ktoré sa nachádza na konci Promenády, je vskutku pekne dekorované, ale
zle osvetlené; je veľké ako drážďanské divadlo, ale je širšie a má viacero východov, takže
sa tu ľudia netlačia. Hrali Únos zo serailu; hoci som túto hru videl mnohokrát, predsa sa
mi stále páči a bavila ma, pretože bola vskutku dobre odohraná, bez toho, že by sa človek
uchyľoval k Thoringovým plytkým vtipom. Herci vôbec nie sú zlí, obzvlášť sa vyznamená-
la madam Müllerová.

Vicekráľ opustil Prešporok.

Dňa 23. júla. Horúčava bola ešte väčšia ako včera. Obedoval som, t. j. o šiestej hodine,
u generála Reyniera – večer som strávil približne pol hodiny na Promenáde.

Dňa 24. júla. Už o siedmej hodine som vycválal na Hrad, ktorý leží na vysokom vrchu
a poskytuje očarujúci výhľad na širokú rovinu, na ktorej je vidieť Dunaj v jeho nespočet-
ných meandroch a s množstvom jeho ramien a meandrov. Horúci deň ma prinútil zostať
pováčšine doma. Silná búrka nás schladila a umožnila mi navečer podniknúť vychádzkovú

⁶⁸ Anton Wilhelm von Zeschau, saský práporčík v pluku König. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (IV)*, s. 46.

⁶⁹ Carl Friedrich Wilhelm von Gersdorf (16. 2. 1765 – 15. 9. 1829), saský generálmajor. TITZE, Jörg (ed.). *Journal geführt während des Feldzuges 1807 (II)*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2023, s. 5.

⁷⁰ Carl Friedrich Ludwig von Watzdorf (1. 9. 1759 – 16. 5. 1840), saský generál a diplomat. V roku 1809 generálny intendant saské armády. *Allgemeine Deutsche Biographie. Einundvierzigster Band*. Leipzig : Duncker & Humblot, 1896, s. 270.

⁷¹ Časť prízemí pri javisku určená pre nobilitu.

cestu so Schierbrandom⁷² na dunajský ostrov – nazývaný Mlynská niva – až k dedine nazývanej Prievoz, kde sa nachádzajú naše najvzdialenejšie stráže asi 50 krokov od Rakúšanov.

Dňa 25. júla. Popoludní sa s vojenskými poctami uskutočnil pohreb poručíka von Oeb-schelwitza.⁷³ Zúčastnil som sa na ňom, hoci som bol veľmi vyčerpaný úmornou horúčavou. Aby som sa rozptýlil, navečer som spolu s oboma svojimi adjutantmi a Wilhelmom navštívil divadlo; veľmi dobre hrali [veselohru v štyroch dejstvách – pozn. M. Č.] Die deutschen Kleinstädter. Medzi dejstvami štyria speváci odspievali rôzne árie a rakúske ľudové piesne; zábava, ktorá si vyslúžila môj potlesk.

Dňa 26. júla. Potvrdila sa už včera došlá správa, že vo Viedni zomrel na následky svojich zranení generál Hartitzsch⁷⁴. Silno ma to zasiahlo, hoci jeho smrť vedie aj k zlepšeniu mojej situácie – avšak nešťastná rodina a tak mnoho iných nepríjemností, ktoré treba brať do úva-hy – Bože, kiež by sa to nestalo.

Zdá sa, že nádeje vkladané do uzatvorenia mieru sa strácajú – možno sa o niekoľko týž-dňov opäť rozpútajú nepriateľské akcie.

Dňa 27. júla. Ešte stále pretrváva úmorná horúčava a iba navečer sa dá ľahšie dýchať a človek potom musí byť nanajvýš opatrný, aby neprechladol.

Dňa 28. júla. Nasledujúci saskí generáli a dôstojníci boli vymenovaní za členov Čestnej légie:

1. generálmajor von Gutschmidt
2. generálmajor von Lecoq
3. plukovník von Kleist⁷⁵
4. podplukovník von Klengel⁷⁶
5. podplukovník von Warnsdorf⁷⁷
6. major von Lobkowitz⁷⁸ (husári)
7. major von Radeloff (granátnici)
8. major von Polenz (prápor Low)
9. kapitán von Ryssel⁷⁹ (generálny štáb)
10. nadporučík von Metzradt⁸⁰ (granátnici telesnej gardy)
11. podporučík von Lenz⁸¹ (generálny štáb)
12. podporučík von Watzdorf⁸² (pluk Prinz Johann)

⁷² Reinhold Friedrich Ernst von Schierbrand, saský nadporučík. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (IV)*, s. 46.

⁷³ Podľa *Intelligenzblatt für Ungarn*, prílohy novín *Preßburger Zeitung*, poručík Carl Anton von Oeb-schelwitz zomrel 23. júna 1809 vo veku 23 rokov. *Intelligenzblatt für Ungarn. Als Beylage zur Preßburger Zeitung*, 1809, roč. 32, č. 62, s. 659.

⁷⁴ Friedrich George von Hartitzsch, saský generálmajor. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (IV)*, s. 46.

⁷⁵ Leopold von Kleist, saský plukovník v pluku Prinz Clemens. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (III)*, s. 41.

⁷⁶ Heinrich Christian Magnus von Klengel, saský podplukovník v pluku Prinz Friedrich. TITZE, *Die Tagebücher von Johann Carl von Dallwitz*, s. 117.

⁷⁷ Heinrich Ernst August von Warnsdorf, saský podplukovník. TITZE, Jörg (ed.). *Maximilian von Schreibershofen. Erinnerungen 1805 – 1815*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2021, s. 137.

⁷⁸ Carl Albert Franz, barón von Lobkowitz, saský major v husárskom pluku. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (III)*, s. 41.

⁷⁹ Xaver Reinhold Gustav von Ryssel, saský štábný kapitán. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II)*, s. 64.

⁸⁰ Carl August von Metzradt, saský nadporučík. TITZE, *Maximilian von Schreibershofen*, s. 135.

⁸¹ Johann Ludwig Adolph von Lenz, saský podporučík. TITZE, *Maximilian von Schreibershofen*, s. 134.

⁸² Carl Anton Jacob von Watzdorf, saský podporučík. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (III)*, s. 42.

13. podporučík von Sahr⁸³ (kyrýsníci telesnej gardy)

14. podporučík von Züllichau (karabinieri)

15. podplukovník von Witzleben⁸⁴ (kyrýsníci telesnej gardy).

Obedoval som u generála Reyniera, ktorý o piatej hodine popoludní vykonal prehliadku pechoty 1. divízie a nechal ju pred sebou cvičiť. Rakúsky generál Bianchi bol prítomný.

Dňa 29. júla. Bola prehliadka 2. divízie pri Stupave, štyri hodiny odtiaľto. Navečer som navštívil divadlo.

Dňa 30. júla. Navštívil som evanjelickú bohoslužbu; spevy boli dobré, ale kázeň bola veľmi priemerná, ani jej téma nebola taká, aby ma chytila za srdce.

Dňa 31. júla. Cvičila doterajšia brigáda Hartizsch, ktorá je ešte stále pod mojím velením. Inkognito sem prišiel bavorský korunný princ.⁸⁵

Dňa 1. augusta. Cvičila moja brigáda. Môj švager Brause⁸⁶ u mňa obedoval.

Dňa 2. augusta. Cvičila brigáda Hartizsch. Predpoludnie a popoludní som u všetkých siedmich práporov vykonal nariadenú revue d'armes.⁸⁷ Neznesiteľná horúčava, ktorú som pri tom musel znášať, mi túto v podstate nudnú úlohu značne znepríjemňovala, pretože bola splnená až o šiestej hodine večer.

Dňa 3. augusta. Ráno cvičila moja brigáda. Napoludnie bola hostina u generálporučíka von Zezschwitz na oslavu menín nášho kráľa. Prítomný bol generál Reynier spolu so svojím náčelníkom štábu a adjutantmi. Navečer boli všetky hudobné zbory rozostavené na Promenáde a niekoľko hodín tam hrali, aby tým umocnili oslavu dňa.

Dňa 4. augusta. Náš čas teraz plynie veľmi fádne – dni sú podobné. Dnes ráno znovu cvičila prvá brigáda. V tento večer sa konal koncert v tzv. Pálffyho sále;⁸⁸ vybrali vynikajúce veci – osobitne bol veľmi dobre odohraný violončelový koncert, talianska ária, vynikajúco odspievaná jednou herečkou a rovnako pekne znamenitý duet z [opery – pozn. M. Č.] *Das unterbrochene Opferfest* „Wenn mir dein Auge strahlt.“ Horší však bol prednes básní „Lied vom braven Mann“⁸⁹ a „Die Worte des Glauben“ od Schillera.

Dňa 5. augusta. Neznesiteľná horúčava už niekoľko dní poľavuje – cvičenie mojej brigády preto dnes vôbec nebolo únavné. Pretože sa ráno môžem vyspať do sýtosti, navštívil som divadlo; hrali [hru – pozn. M. Č.] *Der Spieler* od Ifflanda, avšak hlavné roly sa nevydarili. Je nepríjemné, že predstavenie sa začína až o pol ôsmej hodine, a preto sa zvyčajne príde domov až okolo jedenástej hodiny.

Dňa 6. augusta. S istotou sa šíri správa, že arcivojvoda Karol sa vzdal velenia rakúskej armády a odišiel do Těšína.⁹⁰ Popoludní som so svojím adjutantom a Wilhelmom navští-

⁸³ Heinrich Adolph Sahrer von Sahr, saský podporučík. TITZE, *Maximilian von Schreibershofen*, s. 135.

⁸⁴ Rudolph Gottlieb Heinrich von Witzleben, saský podplukovník. TITZE, Jörg (ed.). *Die Berichte der sächsischen Truppen aus dem Feldzug 1806 (X)*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2022, s. 7.

⁸⁵ Ludovít I. Bavorský (25. 8. 1786 – 29. 2. 1868), v rokoch 1825 – 1848 bol v poradí druhým bavorským kráľom. DOSTÁL, *Poslední vítězné tažení*, s. 317.

⁸⁶ Friedrich August Wilhelm von Brause, saský kapitán v pluku König. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (IV)*, s. 46.

⁸⁷ Revue d'armes = kontrola zbraní; dôkladné vyčistenie zbraní a rozloženie rozobratých súčastí na prikrývku z dôvodu podrobnej prehliadky dôstojníkom.

⁸⁸ Pálffyho sála sa nachádzala v Pálffyho záhrade. Často sa tu usporadúvali verejné zábavy a kultúrne večierky. ORTVAY, Tivadar. *Ulice a námestia Bratislavy. Podhradie*. Bratislava : Albert Marenčin – Vydavateľstvo PT, 2017, s. 122 – 123.

⁸⁹ Autorom tejto básne je nemecký básnik a prozaik Gottfried August Bürger.

⁹⁰ Arcivojvoda Karol rezignoval na post generalissima 31. júla 1809.

vil záhradu rozprestierajúcu sa pred predmestím, známu pod názvom Gaštanová záhrada; nachádza sa na vrchu a veľmi sa podobá na Naumburskú meštiansku záhradu. Prišli tam takmer všetci dôstojníci a dokonca aj niektorí miestni obyvatelia – obzvlášť tam bolo veľa dobre oblečených žien, ktoré sa mi však podľa ich výzoru sčasti zdali byť z vrstvy, voči ktorej som mal výhrady nadviazať rozhovor. Koncert, ktorý odohrali hobojsi z pluku Nie-semeuschel, a následne pohľad na bohaté vinice poskytovali dokonalý zážitok.

Dňa 7. augusta. Cvičil som celú prvú brigádu. Navečer som sa zúčastnil na tzv. hudobnej akadémii vokálneho kvarteta v Pálffyho sále. Štyria speváci nás hodinu veľmi príjemne zabávali – obzvlášť ma potešil známy kánon „Was nützen Zepter Land und Kronen“, práve tak ako „Alpenlied“ a ária „Ah ve ti amo“.

Nádeje na uzatvorenie mieru sa čím ďalej, tým viac strácajú; predpokladá sa, že po uplynutí prímeria sa znovu rozpútajú nepriateľské akcie.

Dňa 8. augusta. Prudký dažď zabránil cvičeniu. Okolo obeda ustal a následné ochladenie ma popoludní podnietilo prvýkrát navštíviť dómkostol [Dóm sv. Martina – pozn. M. Č.], v ktorom sú korunovaní uhorskí králi. Stará gotická stavba síce sama osebe nie je veľmi pozoruhodná, niektoré bronzové figúry na hlavnom oltári mi však pripadali veľmi pekne vypracované, obzvlášť za nimi vyniká svätý Martin na koni,⁹¹ ktorý mečom rozdeľuje svoj plášť a polovicu dáva žobrákovi. Pomník tu pochovaného kardinála von Sachsen-Zeitz⁹² ma obzvlášť zaujal z vlasteneckého hľadiska. Pekná kaplnka, postupne vybudovaná štyrmi tunajšími biskupmi, z ktorých jeden – knieža Esterházy je vytesaný do mramoru – ma priľákala kvôli nápisu, ktorý vyjadruje približne nasledovné:

Nie svätým – ale Bohu svätých
stavíme – na pamiatku svätých – oltáre⁹³

Je v nej uložené telo jedného svätca, ktorého meno som zabudol.⁹⁴ Odtiaľto som sa pobral do Kláštora alžbetínok – najskôr iba s úmyslom prezrieť si ich kostol, ktorý mi ospevovali – prišiel mi pekne postavený a krásne dekorovaný, naskrz obložený štukovým mramorom – zatiaľ som nevidel nič zvláštne. Vrátnička, ktorá nás sprevádzala, sa vyjadrila, že pani predstavená by bola polichotená, keby sme ju navštívili; prijal som ponuku a stretol som sa so starou čulou ženou, ktorá, ako sa zdalo, úplne žila povinnosťami svojho rádu starať sa o chorých. Hovorila o tom s nesmiernou dôstojnosťou a neuspokojila sa, kým som sa nerozhodol navštíviť jej nemocničnú sálu, v ktorej bolo opatrovaných 30 žien. Nikdy predtým som v žiadnej inštitúcii tohto druhu nenašiel takú čistotu a poriadok; nemocničné posteľe boli od seba z oboch strán oddelené stenami z dosiek a opatrené záclonami, takže každá pacientka mala pre seba akúsi izbičku, pomedzi viedla široká chodba a na konci vysokej

⁹¹ Socha je v skutočnosti olovená.

⁹² Christian August, vojvoda von Sachsen-Zeitz (9. 10. 1666 – 23. 8. 1725), ostrihomský arcibiskup a uhorský primas. Pochovaný je v krypte Dómu sv. Martina. Pripomínala ho náhrobná doska, ktorú dala zhotoviť jeho rodina v roku 1725. Náhrobok vyhotovil viedenský sochár Adolf Konrad von Albrecht podľa návrhu známeho architekta Josefa Emanuela Fischera von Erlacha. V druhej polovici 19. storočia v rámci regotizácie Dómu sv. Martina bol náhrobok rozobratý a stredná časť – reliéf s portrétom arcibiskupa – bola prenesená do Kostola klarisiek. V súčasnosti je nezvestný aj tento reliéf.

⁹³ Nápis sa nachádza nad vchodom do Kaplnky sv. Jána Almužníka a v origináli znie: „Nulli Sanctorum, Sed ipsi Deo Sanctorum, quamvis in memoriam Sanctorum constituimus Altaria“ (v preklade: „Nikomú zo svätých, lež samému Bohu svätých, hoci na pamiatku svätých, postavili sme tento oltár“. Nápis je odvolávkou na citát z 21. kapitoly apologetického spisu svätého Augustína *Contra Faustum Manichaeum* (Proti manichejcovi Faustovi). BEL, Matej. *Bratislava Mateja Bela*. Bratislava : Vydavateľstvo Obzor, 1984, s. 54.

⁹⁴ Ide o sv. Jána Almužníka.

a priestrannej miestnosti sa nachádzal oltár; nikde nebolo cítiť obvyklý nemocničný zápach a všade pri trpiacich stáli mníšky – ale iba jedna z nich bola mladá a pekná. Pre rekonvalescentov tu boli osobitné izby, ktoré boli nemenej čisté a kuchyňa bola taká čistá a pekná ako máloktorá miestnosť pre návštevy. Vrátil som sa nanajvýš spokojný s tým, čo som videl.

Dňa 9. augusta. Cvičil som druhú brigádu vcelku. Popoludní som podnikol vychádzkovú cestu k mlynom; cesta schádza dlho pozdĺž Dunaja, potom sa stáča na jednom pozemku, ktorý je úplne podobný Zehrenovmu pozemku pri Drážďanoch, a dokonca aj zariadenie v záhradách mlynov, ktoré sú hojne navštevované, je podobné.

Dňa 10. augusta. Ráno cvičenie prvej brigády. Večer divadelné predstavenie „Der Wildfang“.

Dňa 11. augusta. Ráno cvičenie druhej brigády. Pri mojom návrate z cvičiska som stretol poručíka von Landsberga,⁹⁵ ktorý sa vrátil zo zajatia. Popoludní rozličné služobné záležitosti.

Dňa 12. augusta. Cvičila prvá brigáda. Večer som navštívil divadlo; hrali operu Agnes Sorel; vyznamenala sa speváčka mademoiselle Jorasová.

Dňa 13. augusta. Prímerie ešte nie je vypovedané; kongres sa mal skutočne zísť v Altenburgu,⁹⁶ ktorý sa nachádza medzi týmto miestom [Prešporok – pozn. M. Č.] a Viedňou, na zámku patriacom vojvodovi Sasko-Tešínskemu.

Dňa 14. augusta. Francúzsky vojenský komisár uskutočnil sčítanie vojska, pretože každý vojak má dostať k Napoleonovmu sviatku 2 franky a 50 centimov (15 saských grošov).

Dňa 15. augusta. O polnoci tri výstrely z diel oznamovali príchod pamätného dňa, v ktorý sa narodil najväčší muž našej doby. O štvrtej hodine opäť zaznelo 21 výstrelů z diel. O šiestej hodine stála nastúpená celá pechota 1. divízie pod mojím velením, ako aj jazda predvoja pod velením generála Gutschmidta. Prišiel generál Reynier, prešiel popri prvej línii, prijal obvyklé pocty a každý prápor, okolo ktorého prechádzal, zvolal „Vivat!“ cisárovi Napoleonovi. Potom na rozkaz pána generálporučíka von Zezschwitz predstúpili všetci štábni dôstojníci a dôstojníci, ktorých náš kráľ za ich zásluhy v bitke pri Deutsch-Wagram vymenoval za rytierov Heinrichovho radu, ako aj poddôstojníci a vojaci, pre ktorých boli z toho istého dôvodu určené zlaté alebo strieborné medaily – poslední menovaní vytvorili kruh, ktorý uzavreli hudobné zbory, a vzápätí za neutíchajúcej hudby boli vyššie uvedené vyznamenania odovzdané. Batérie potom vypálili 12 patrón a pechota 20 patrón, následne divízia defilovala pred generálom Reynierom. O pol desiatej hodine sa u generála Reyniera zhromaždili všetci generáli a dôstojníci, ako aj tunajší magnáti, civilné úrady a dôstojníci meštianskej milície, sprevádzali ho do katedrálneho kostola [Dóm sv. Martina – pozn. M. Č.] a zúčastnili sa na veľkej omši a tedeum, počas ktorého bolo znovu vypálených 21 rán z diel a pred kostolom rozmiestnený prápor vypálil opakovanú salvu. V samotnom kostole utvorila telesná garda špalier. O druhej hodine bol obed u generála Reyniera, na ktorý boli pozvaní všetci generáli a štábni dôstojníci a magnáti. Každý veliteľ práporu tiež musel (na francúzsky účet) pohostiť svojich dôstojníkov. Ku koncu obeda sa pripilo na cisárovo zdravie a opäť bolo vypálených 21 rán z diel. Navečer bola znamenite vysvietená celá Promenáda a divadlo – mesto tiež, ale sčasti šetrne. O deviatej hodine sa začal veľký ples s voľným vstupom v tunajšej sále Reduty, ktorá je pozoruhodná pre svoje zariadenie; jej dĺžka síce nie je taká ako dĺžka sály v drážďanskom Gewandhause, ale je prinajmenšom trikrát širšia a o polovicu vyššia. Obklopuje

⁹⁵ Carl Andreas Adolph von Landsberg, saský nadporučík v pluku König. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (IV)*, s. 46.

⁹⁶ Lokalizácia nie je správna. Zrejme ide o zámenu s mestom Bad Deutsch-Altenburg v Burgenlande, ktorý v skúmanom období bol súčasťou Uhorska. Mierové rokovania prebiehali v meste Magyaróvár, dnešnom Mosonmagyaróvári.

ju galéria; je osvetlená 27 lustrami a svetlá znásobuje 18 veľkých zrkadiel. Hudobné zbory práporov boli rozmiestnené na všetkých verejných námestiach.

Dňa 16. augusta. Pre boľavú ruku, ktorá ma už niekoľko dní trápila, som musel zostať doma – k tomu som navyše dostal zápal, pretože som ju nešetril.

Dňa 17. augusta. Musel som rovnako ako 18. augusta ešte zostať doma, pretože som si nedokázal obliecť žiadnu uniformu. Počas týchto troch dní som sa musel uspokojiť iba s vychádzkovou cestou vo večerných hodinách, zahalený v kabáte.

Dňa 19. augusta. Prvýkrát som sa mohol znovu zúčastniť na cvičení a podvečer na divadelnom predstavení. Hrali veľmi dobre „Die Organe des Gehirns“. Z Viedne prišiel generál Funck.⁹⁷

Dňa 20. augusta. Ráno rozličné služobné záležitosti. Popoludní ma navštívil generál Funck, s ktorým som potom veľa hovoril o milovanej vlasti. Tiež som podnikol krátky výlet do Pálffyho záhrady, ktorá je veľmi veľká a ponúka krásne prechádzky – práve v týchto dňoch však nebola navštevovaná.

Dňa 21. augusta. Ráno som bol prítomný na cvičení prvej brigády. Veľká horúčava, ktorá nás už nejaký čas znovu trápi, mi bránila pustiť sa do niečoho iného než do čítania.

Dňa 22. augusta sa oslava mojich narodenín veľmi pekne začala tým, že som bol v noci prebudený síce starým, ale túžobne očakávaným listom mojej dobrej ženy a mojej Marianny, ku ktorému bolo pripojených niekoľko riadkov slečny Theresy Winkelovej. Keď som ráno o štvrtej hodine vstal, našiel som na svojom stole veselú báseň od poručíka Schierbranda. O piatej hodine prišli hobojisti z pluku Niesemeuschel a svoje ranné požehnanie začali nádhernou piesňou „Freude schöner Götterfunken“. Krátko potom vstúpil do mojej izby dôstojnícky zbor tohto pluku, aby mi zablahožela. To isté sa stalo v prípade pluku König po skončení cvičenia. Wilhelm mi podaroval veľmi pekný pohár v obale. Napoludnie moji páni adjutanti pozvali k stolu môjho švagra a plukovního chirurga Günza a spoločne zaobstarali tortu, zmrzlinu a dezertné víno – skrátka všetci sa snažili, aby mi tento deň spríjemnili; boli sme veľmi veselí. Navečer som šiel do divadla, ako býva často zvykom.

Dňa 23. a 24. augusta. Cvičenie ako obvykle, okrem toho nič výnimočné.

Dňa 25. augusta. Silný dážď, v dôsledku čoho mali vojaci deň odpočinku. Bol to vcelku melancholický deň.

Dňa 26. augusta. Síce som vyrazil s prvou brigádou na cvičenie, ale sotva som s ňou pol hodiny cvičil, začalo tak strašne pršať, že som musel prestať, a pri návrate domov som celkom premokol. O druhej hodine popoludní som obedoval u generála Reyniera.

Dňa 27. augusta. Poľný kazateľ, ktorý prišiel, odslúžil prvú bohoslužbu. Počasie bolo stále zlé.

Dňa 28. augusta. Obloha sa vyjasnila; opäť som mohol cvičiť so svojou brigádou.

Dňa 29. augusta. Navečer sa z Viedne zrazu rozšíril chýr, že mierové rokovania nabrali zlý smer, v krátkom čase budú celkom prerušené a opäť sa rozpútajú nepriateľské akcie. Vzbudilo to veľký rozruch a aj v samotnom divadle bolo badať, že sa muselo udiat niečo mimoriadne.

Dňa 30. augusta. Cvičila prvá brigáda so strelbou. Na obed ma pozval generálporučík Zezschwitz. Popoludní sme sa pod rukou dozvedeli, že sem má prísť cisár Napoleon. Navečer som podnikol vychádzkovú cestu k tzv. Prohaskovmu mlynu na Stupavskej ceste, približne ¾ hodiny odtiaľto; je to miesto zábavy, akých je tu veľa – a priznávam, že miesto je pre tunajšiu klímu veľmi dobre zvolené, pretože má veľa tóni.

⁹⁷ Carl Wilhelm Ferdinand von Funck (13. 12. 1761 – 7. 8. 1828), saský generál, preslávil sa vďaka svojim pamätiam, v ktorých podal pôsobivý opis udalostí v Sasku počas napoleonských vojen. TITZE, *Maximilian von Schreibershofen*, s. 134.

Dňa 31. augusta. Práve keď moja brigáda cvičila po práporoch, precválal týmto miestom cisár [Napoleon – pozn. M. Č.]; bol som mu predstavený veliacim generálporučikom; priválal k dvom práporom, nechal vykonať niekoľko cvikov s puškami, k čomu mi zakaždým vydal rozkaz, ktorý som odovzdal ďalej majorovi, a cválal ďalej, bez toho, že by sa zastavil. Počas toho, ako cválal od jedného práporu k druhému, a tiež kým tieto pred ním cvičili, položil mi niekoľko otázok, na ktoré som nepredpojatou odpoveďou. Jeho prítomnosť ma vôbec nevyviedla z miery – na toho veľkého človeka som sa díval s veľkým záujmom – neustále som mu preukazoval úctu, ale tešilo ma vedomie, že som stál ako človek zoči-voči človeku, a preto som sa netriasol ako otrok.

Dňa 1. septembra. Prednedávnom dorazil poľný kazateľ, ktorého zbor istý čas nemal; dnes sa preto prvýkrát uskutočnilo sväté prijímanie; začala moja brigáda, je neuveriteľné, aký počet vojakov prišiel na túto slávnosť a ako mal každý z nich na tvári pobožný výraz. Akt, ktorý sa začal veľmi príhodnou rečou poľného kazateľa, bol preto veľmi slávnostný a ja som veril, že aj tu, rovnako ako v boji, musím byť na čele svojich bratov v zbrani.

Dňa 2. septembra. Oba veľmi slabé granátnické prápory Radeloff a Bose pochodovali na päť dní k opevňovacím prácam do Devína. Moja brigáda cvičila ako obvykle.

Dňa 3. septembra. Ráno o siedmej hodine vojenská bohoslužba. Pre veľkú horúčavu som sa cez deň zdržiaval v byte.

Dňa 4. septembra. Cvičila garda a 2. strelecký prápor. Navečer vychádzková cesta.

Dňa 5. septembra. Už včera večer okolo desiatej hodiny sa strhla silná búrka – táto nielenže trvala celú noc, ale bola najhoršia, akú som kedy zažil – horšia ako tá, ktorá nás zastihla, keď sme 11. júla pochodovali do Marcheggu, aby sme rekognoskovali postavenie arcivojvodu Jána. Na Hradnom vrchu blesky odtrhli zo skaly viac kusov a jedna žena bola zabitá;⁹⁸ dážď trval až do dnešného poludnia.

O štvrtej hodine popoludní muselo 1 000 mužov zo všetkých práporov 1. divízie vyraziť do Devína, aby vystriedali oba granátnické prápory Radeloff a Bose, ktoré sa v noci vrátili.

Dňa 6. septembra. Dnes znovu znie poľnica – zatiaľ sa mi zdá, ako keby sme ešte nejaký čas mali zostať v neistote.

Dňa 7. a 8. septembra. Keby som chcel povedať niečo o týchto dvoch dňoch, musel by som rozprávať chýry, domnienky a politické krčmové reči. Všetko ide ako obvykle – avšak mnohé veci, ktoré sa udiali, naznačujú skôr vojnu ako mier.

Dňa 9., 10. a 11. septembra. Všade je pokoj. Všetko ide ako obvykle. Čo však naznačuje, že sa veci čoskoro dajú do pohybu, je, že tu bol postavený pontónový most cez Dunaj, a že sem prišiel francúzsky brigádny generál menom Noury,⁹⁹ aby prevzal velenie nad našim delostrelectvom, ku ktorému pribudlo 12 kusov.

Dňa 12. septembra. Dostali sme rozkaz, že pechota 2. divízie sa má zajtra nasťahovať do barakového tábora pri Devínskej Novej Vsi; 1. divízii bude v priebehu niekoľkých dní nariadené, aby sa presťahovala blízko Prešporka.

Dňa 13. septembra. Bol vydaný jasný rozkaz týkajúci sa tábora pre 1. divíziu a určené miesto blízko predmestia pri ceste do Račišdorfu.¹⁰⁰

Dňa 14. septembra. Bol ohraňovaný tábor a začalo sa so stavbou barakov.

Dňa 15. septembra. Pokračovalo sa v tejto práci.

Dňa 16. septembra. Ráno o ôsmej hodine vpochodovali do tábora oba granátnické prapo-

⁹⁸ Porovnaj: *Wëtssj a zwlástnëgssj Nowý y Starý kalendář*, 1811, roč. 5, s. 23.

⁹⁹ Henri Marie Le Noury (6. 11. 1771 – 25. 9. 1839), francúzsky brigádny generál, po skončení poľného ťaženia roku 1809 prevzal velenie nad delostrelectvom IX. zboru *Grande Armée*. MULLIÉ, Charles, *Biographie des célébrités militaires*, s. 213 – 214.

¹⁰⁰ Dnešná Rača.

ry Radeloff a Bose spolu s prápormi König, Klengel a Niesemeuschel. Garda a 2. strelecký prápor zostali v posádke v Prešporku. Keďže moje doterajšie ubytovanie bolo príliš vzdialené od tábora, popoludní som sa nasťahoval do iného na predmestí, odkiaľ sa do tábora pešo dostanem za 10 minút. Síce tu chýbajú mäkké pohovky, lustre, alabastrové lampy, veľké nástenné zrkadlá, cnie sa mi za Promenádu, zmrzlináreňou, divadlom – pretože všetko toto je odo mňa vzdialené viac ako pol hodiny – napriek tomu je moje ubytovanie príjemné a priateľské, mám výhľad na veľkú záhradu a bývam úplne na vidieku. Je to krásny vidiecky dom, ktorý kedysi postavil gróf Aspremont, teraz ale patrí grófke Jankovitsovej,¹⁰¹ ktorá však nie je prítomná; ekonomické záležitosti za ňu zatiaľ vybavuje jej príbuzný a v tomto ohľade som si nepohoršil.

Dňa 17. septembra. Na stavbu nových opevnení na Mlynských nivách bolo poskytnutých 300 robotníkov, a predsa a veľa hovorí o mieri.

Dňa 18. septembra. 1 000 robotníkov z mojej divízie pokračovalo v prácach, ktoré sa včera začali.

Od 19. do 23. septembra. Všetky tieto dni boli rovnaké; práce s týmto počtom ľudí pokračovali. Tí, čo nepracovali, denne cvičili. Zvyčajne som jazdil o siedmej hodine ráno do tábora, pobudol som tam približne do desiatej hodiny, potom som sa na parolu¹⁰² pobral do mesta; o pol jednej hodine sme usadli k stolu, kde okrem mňa, mojich troch adjutantov, Wilhelma a baróna, ktorý je hostiteľom, obeduje ešte posledne ubytovaný strelecký dôstojník menom von Hille. Okrem toho denne pozývam dvoch dôstojníkov z tábora. Okolo piatej hodiny sme sa vrátili do tábora a pobudli sme tam až do večierky. Potom som v spoločnosti mojich adjutantov a zavše príde Karl Brause. O ôsmej hodine večeríme, ale iba my, a tak náš život plynie celkom fádne. Promenádu a divadlo som pre vzdialenosť zatiaľ nenavštívil.

Dňa 24. septembra. Generál Reynier vykonal mimoriadnu prehliadku práporu Niesemeuschel a potom švaliárskeho pluku Prinz Clemens, pri prvom však nemohol nájsť nič, čo by mohol kritizovať, pretože všetky sčítania mužstva presne sedeli. Popoludní o štvrtej hodine sa v tábore prvýkrát konala bohoslužba, na ktorej sa zúčastnilo dokonca mnoho Prešporčanov.

Dňa 25. septembra. Cvičila pechota.

Dňa 26. septembra. Zúčastnil som sa na cvičení jazdy. Neskoro večer prišiel rozkaz, že nasledujúce ráno o deviatej hodine sa má konať prehliadka pred cisárom Napoleonom.

Dňa 27. septembra. Pechota 1. divízie pod mojím velením a jazda na ľavom krídle pod velením generála Gutschmidta v stanovenom čase napochodovala na obvyklé cvičisko s cieľom očakávať Jeho cisárske a kráľovské Veličenstvo [Napoleona – pozn. M. Č.]. Už zavčas rána sa generál Reynier a generál Zezschwitz náhlili do Devínskej Novej Vsi, kde sa mala najprv uskutočniť prehliadka 2. divízie. Márne sme už niekoľko hodín čakali, keď sa rozšírila správa, že obaja rakúski generáli, knieža Liechtenstein a gróf Bubna,¹⁰³ mali uplynulú noc pricestovať s rozkazmi od svojho cisára do Viedne k francúzskemu cisárovi. Sprvoti som tomuto chýru úplne neveril; avšak keďže už uplynulo poludnie a neskôr konečne prišla z Devínskej Novej Vsi stručná správa, že očakávaný veľký muž o druhej hodine ešte neprišiel, tak som sa, prirodzene, domnieval, že naše čakanie bude márne. Bez rozkazu som ale

¹⁰¹ Aspremontov letný palác v Medickej záhrade. V súčasnosti sídlo dekanátu Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

¹⁰² Parola = vojenské heslo. Tajné poznávacie znamenie (zvyčajne dohovorené slovo), slúžiace na rozlišovanie príslušníkov vlastných vojsk od nepriateľa. Používa sa zväčša v strážnej službe vo forme zvolania a ohlasu. PROCHÁZKA, Vladimír a kol. *Příruční slovník naučný. II. díl (G – L)*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1963, s. 103.

¹⁰³ Ferdinand, gróf von Bubna und Lititz (26. 11. 1768 – 6. 6. 1825), rakúsky generál, účastník vojen s revolučným a napoleonským Francúzskom. DOSTÁL, *Poslední vítězné tažení*, s. 189.

nemohol odpochodovať – a naša trpezlivosť bola vystavená takmer najťažšej skúške, keď už Slnko začalo zapadať. O šiestej hodine prišiel očakávaný rozkaz, avšak s inštrukciou nasledujúci deň znovu tým istým spôsobom nastúpiť na rovnakom mieste.

Dňa 28. septembra. O jednej hodine ráno mi adjunkt generálneho štábu priniesol rozkaz, že prehliadka sa až do ďalšieho rozkazu úplne odkladá. Nič lepšie sa nám nemohlo stať, pretože z neba sa po celý deň neustále lial dážď – a včerajší výlet nás priveľmi znudil, bez ohľadu na to, že sa okolo nás točili celkom príjemní ľudia.

Dňa 29. septembra. Celú noc zúrila víchrica a dážď doteraz neustal – listy na stromoch už žltnú a všetko nám pripomína blížiacu sa jeseň; môj výhľad tiež vo veľkom stráca svoje čaro. Naším vojakom v tábore sa vodí zle, pretože ich baraky nedokážu odolávať tomuto počasiu. Niektoré prápory dnes mali tzv. revue de rigueur.¹⁰⁴

Dňa 30. septembra. Z Viedne sa rozšíril chýr, že bol podpísaný mier, avšak oficiálne ešte nič neprišlo.

Od 1. do 3. októbra. Všetko bolo v najnapätejšom očakávaní vo veci uzatvorenia mieru – a dokonca aj ťažkosti, ktoré v tábore spôsobovalo vlhké a chladné počasie, sa dali zniesť vďaka nádeji, že znovu uvidíme našu vlasť.

Dňa 4. októbra. Doterajší chlad trochu poľavil a príjemný vetrik vysušil baraky a oblečenie. Bolo počuť vzdialenú kanonádu na rakúskej strane – pravdepodobne na oslavu menín cisára Františka. Mierová pozauna stále nezaznela. Večer nás náš barón pohostil lahodným punčom.

Od 5. do 9. októbra. Každodenné udalosti plynú tak ako doteraz – raz sa oznamuje vojna, raz mier. Tí rozumnejší už o tom posledne uvedenom nepochybujú, nad určením saského zboru sa však vznáša strašná temnota.

Dňa 9. októbra. Tvrdí sa, že časť cisárskej francúzskej gardy odpochoďovala z Viedne; čo naznačuje, že cisár čoskoro odíde.

Dňa 10. októbra. Dnes sú to tri roky od nešťastnej bitky pri Saalfelde,¹⁰⁵ kde bol položený základ pre všetky nasledujúce udalosti. Blaho tomu, kto si je vedomý toho, že si úplne splnil svoj povinnosť.

Od 11. do 13. októbra. Mali sme najstrašnejšie daždivé počasie spojené s víchricou a chladom – tábor takmer plával; napriek tomu nebolo povolené presunúť sa do mesta, aj keď som v tomto prípade najdôraznejšie protestoval. Zo samotnej Viedne a dokonca od francúzskych úradov sa rozšíril chýr o skorom obnovení nepriateľských akcií.

Dňa 14. októbra. Tento smutný deň, ktorý nám nepochybne pripomenul bitku pri Jene,¹⁰⁶ som sa snažil rozveseliť rôznymi žartíkmi, ktoré som vyparil s poručikom Langenauom,¹⁰⁷ ktorý má narodeniny, a tiež nechal vyparitiť mojimi dvoma ďalšími adjutantmi.

Dňa 15. októbra. O jednej hodine ráno som dostal lístok od generálporučíka von Zetzschwitz, v ktorom ma informoval, že včera ráno o deviatej hodine bol v Schönbrunne prostredníctvom kniežaťa Liechtensteina a ministra Champagnyho¹⁰⁸ uzatvorený a podpísaný mier – tiež bol popoludní o tretej hodine vo Viedni oznámený 100 výstrelmi z diel. Túto správu som bez meškania odoslal svojim práporom. O jedenástej hodine sme sa všetci (t. j.

¹⁰⁴ Revue de rigueur – prísna prehliadka, ktorá nebola vopred ohlásená.

¹⁰⁵ V bitke pri Saalfelde, ktorá sa odohrala 10. októbra 1806, *Grande Armée* porazila prusko-saskú armádu.

¹⁰⁶ V bitke pri Jene, ktorá sa odohrala 14. októbra 1806, *Grande Armée* porazila prusko-saskú armádu.

¹⁰⁷ Wilhelm George von Langenau, saský nadporučík v telesnej granátnickej garde. TITZE, *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (IV)*, s. 46.

¹⁰⁸ Jean-Baptiste Nompère de Champagny, vojvoda de Cadore (4. 8. 1756 – 3. 7. 1834), francúzsky štátnik, v rokoch 1807 – 1811 minister zahraničných vecí Francúzskeho cisárstva. DOSTÁL, *Poslední vítězné tažení*, s. 317.

generáli) en grande tenue [v slávnostných uniformách – pozn. M. Č.] pobrali ku generálovi Reynierovi, aby sme mu spoločne zablahoželali. O dvanástej hodine bol aj tu oznámený [mier – pozn. M. Č.] 60 výstrelmi z diel. O druhej hodine popoludní bola hostina u generála Reyniera, na ktorej sa zúčastnil aj rakúsky generál Bianchi – aj ja som bol pozvaný, pre silnú bolesť hlavy som si však musel ísť ľahnúť do postele.

Dňa 16. októbra. Bol som ešte väčšinou pripútaný na lôžko, pretože som dostal nádchu.

Dňa 17. a 18. októbra. Nebolo mi ešte povolené opustiť miestnosť, ani počasie nebolo lákavé.

Dňa 19. októbra. Ráno som znovu navštívil tábor a pobral som sa za generálom Reynierom ospravedlniť sa za to, že som nemohol prijať jeho pozvanie na oslavu mieru. Bol som preto pozvaný na dnes, keď bolo zhromaždenie dosť početné. Prišla zaručená správa, že francúzsky cisár odcestoval z Viedne.¹⁰⁹

Dňa 20. októbra. Popoludní prišiel celkom nečakane do mojej izby generálporučik Zezschwitz a odovzdal mi oznámenie od kniežaťa de Neufchâtel, že som menovaný za člena Čestnej légie. Generálporučikovi bol udelený zlatý kríž a okrem mňa dostalo kríž Čestnej légie ďalších 11 dôstojníkov, väčšinou z generálneho štábu a delostrelectva. Upokojuje ma, že som v tomto smere nepodnikol žiadne kroky.

Dňa 21. októbra. Okrem silného dažďa sa nič dôležité nestalo.

Dňa 22. októbra. Táboriace prápory 1. divízie dostali rozkaz presunúť sa na predmestia a 2. divízie nasťahovať sa do ubikácií v neďalekých dedinách. Odchod z tunajšieho tábora sa uskutočnil o štvrtj hodine popoludní.

Dňa 23. októbra. Odkedy sa oddiely presunuli do tábora, uplynulo iba málo dní bez dažďa alebo víchrice; od chvíle, keď ho opustili, nastalo najkrajšie počasie a zdá sa, že bude pokračovať.

Dňa 24. októbra. S tu prítomnými novými členmi Čestnej légie som navštívil generála Reyniera, ktorý bol niekoľko dní odcestovaný, aby som mu ako predstaviteľovi cisára vyjadril našu vďaku. Obedovali sme u neho; spoločnosť bola dosť vážna.

Dňa 25. októbra bolo odvelených 1 000 mužov, aby zničili opevnenia, ktoré sme vybudovali; napoludnie celkom nečakane prišiel všeobecný rozkaz a robotníci museli odísť.

Až dosiaľ som sa odtiaľto rozhlíadal po ľavom brehu Dunaja, pretože som sa nechcel vzdávať od môjho vojska, kým nebol podpísaný mier; pekný deň ma zlákal po obede prejsť cez pontónový most proti prúdu Dunaja na Viedenskú cestu. Mal som nádherný výhľad, ale minulú zimu na nespočetných miestach ľadochodom pretrhnutá a úplne zničená hrádza a niekoľko spálených a opustených dedín na mňa nutne urobili nanajvýš nepríjemný dojem a zmazali príjemné pocity, ktoré vo mne vzbudila nádherná krajina.

M. ČAPO: DIE EREIGNISSE DES FRANZÖSISCH-ÖSTERREICHISCHEN KRIEGES VON 1809 IM ZUSAMMENHANG MIT PREßBURG, AUFGEZEICHNET IN DEN TAGEBÜCHERN SÄCHSISCHER OFFIZIERE

Die militärischen Ereignisse, die sich in Preßburg (dem heutigen Bratislava) etwa von Anfang Juni bis Mitte Juli 1809 abspielten, wurden von einer mehr als vier Monate andauernden feindlichen Besetzung der Stadt, ihres Umlandes und eines Teils des heutigen westslowakischen Gebiets gefolgt. Das Leben in dem besetzten Territorium wurde maßgeblich durch die Anwesenheit der Besatzungstruppen geprägt, vor allem des IX. Korps der *Grande Armée*, das aus Napoleons sächsischen Verbündeten bestand. Neben den

¹⁰⁹ Napoleon opustil Schönbrunn 16. októbra 1809 a spolu s cisárskou gardou sa vydal na cestu späť do Francúzska.

Ego-Dokumenten ziviler Zeitzeugen der militärischen Ereignisse des Jahres 1809 aus der Bevölkerung von Preßburg bieten die Aufzeichnungen mehrerer sächsischer Offiziere einen wertvollen Einblick von der Gegenseite – ein Aspekt, der in der slowakischen Geschichtsschreibung bislang kaum umfassend berücksichtigt wurde. Es handelt sich um Tagebücher, die im Sächsischen Hauptstaatsarchiv Dresden aufbewahrt werden. Entdeckt wurden sie vom Forscher Jörg Titze, der sie in vier eigenständigen Editionen herausgab und der Öffentlichkeit zugänglich machte. Die untersuchten Quellen umfassen das bei der Infanteriebri-gade von Lecoq geführte Tagebuch, die Tagebücher des Fähnrichs Carl Traugott Kändler und des Majors George Carl von Bose, einen Auszug aus dem Tagebuch des Vorkorps unter dem Kommando von Generalmajor von Gutschmidt, die Memoiren von Oberleutnant Carl August Schneider sowie das Tagebuch von Generalmajor von Zeschau. Ziel dieses Beitrags ist es, den Lesern eine kommentierte slowakische Übersetzung ausgewählter Passagen dieser Dokumente vorzulegen, die sich auf Preßburg bzw. das Gebiet der heutigen Slowakei beziehen und den Zeitraum vom 13. Juli bis zum 19. November 1809 abdecken. Die in den Tagebüchern enthaltenen Informationen erweitern in vielerlei Hinsicht das Wissen über die Ereignisse des Jahres 1809, insbesondere im Hinblick auf Preßburg. Die Dokumente vermitteln Einblicke in den militärischen Alltag in der besetzten Stadt und schildern mehrere bedeutende Ereignisse, wie etwa das österreichisch-sächsische Scharmützel bei Stupava, die Feier von Napoleons Geburtstag oder Napoleons Besuch in Preßburg.

Zoznam použitých prameňov a literatúry / List of references and literature

Primárne zdroje / Primary sources

Archívy a archívne pramene / Archives and Archives sources

Archív mesta Bratislavy, fond Magistrát mesta Bratislavy č. 5, magistrátny protokol 1809, sign. 2a 75.

Lyceálna knižnica v Bratislave, Rukopisná zbierka Lyceálnej knižnice v Bratislave, 2. časť – rukopisné fascikle, Diarium complectens historiam belli Gallici anno 1809, rkp. 700, fasc. 27, fol. 219 – 262.

MV SR, Slovenský národný archív, fond Zay, Bučiansky archív, Imrich Zay – korešpondencia, No. 221 – 272, 373 – 499, škatuľa č. 101, 1. časť.

Publikované pramene / Source editions and Published editions

BEL, Matej. *Bratislava Mateja Bela*. Bratislava : Vydavateľstvo Obzor, 1984. 232 s.

ČAPO, Matej. Svedectvo Gregora Dankovského o obliehaní Prešporka v roku 1809. In: *Vojenská história*, 2023, roč. 27, č. 2, s. 84 – 97. ISSN 1335-3314.

ČAPO, Matej. Udalosti francúzsko-rakúskej vojny roku 1809 vo vzťahu k Prešporku znamenanej v kronike Milosrdných bratov. In: *Vojenská história*, 2023, roč. 27, č. 4, s. 89 – 100. ISSN 1335-3314.

ČAPO, Matej. Udalosti francúzsko-rakúskej vojny roku 1809 vo vzťahu k Prešporku znamenanej v letopisoch kapucínov. In: *Vojenská história*, 2025, roč. 29, č. 2, s. 73 – 90. ISSN 1335-3314.

ČAPO, Matej – TITZE, Jörg (eds.). *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (V): Joseph Franz Freiherr von Rohrscheidt*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2024. 52 s. ISBN 978-3-7693-1523-3.

TITZE, Jörg (ed.). *Die Berichte der sächsischen Truppen aus dem Feldzug 1806 (X)*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2022. 96 s. ISBN 978-3-7562-3997-9.

TITZE, Jörg (ed.). *Die Tagebücher von Johann Carl von Dallwitz (1812 – 1815) und Adolf George von Göphardt (1813)*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2015. 156 s. ISBN 978-3-7392-1691-1.

TITZE, Jörg (ed.). *Journal geführt während des Feldzuges 1807 (II)*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2023. 64 s. ISBN 978-3-7583-2860-2.

TITZE, Jörg (ed.). *Maximilian von Schreibershofen. Erinnerungen 1805 – 1815*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2021. 140 s. ISBN 978-3-7534-6008-6.

TITZE, Jörg (ed.). *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (I): Infanterie-Brigade von Lecoq*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2018. 67 s. ISBN 978-3-7481-8736-3.

TITZE, Jörg (ed.). *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (II): Carl Kändler und George von Bose*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2018. 67 s. ISBN 978-3-7481-3489-3.

TITZE, Jörg (ed.). *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (III): Avantgarden-Brigade von Gutschmidt und Carl August Schneider*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2019. 45 s. ISBN 978-3-7494-5743-4.

TITZE, Jörg (ed.). *Tagebücher aus dem Feldzug 1809 (IV): Generalmajor von Zeschau*. Norderstedt : Books on Demand GmbH, 2019. 49 s. ISBN 978-3-7494-1463-5.

Dobová tlač / Period print

Intelligenzblatt für Ungarn. Als Beylage zur Preßburger Zeitung, 1809, roč. 32, č. 62, s. 659.

Preßburger Zeitung, 1809, roč. 45, č. 49, s. 529 – 531.

Preßburger Zeitung, 1809, roč. 45, č. 52, s. 560 – 561.

Wëtssj a zwłásstnëgssj Nowý y Starý kalendář, 1811, roč. 5, 39 s.

Sekundárne zdroje / Secondary sources **Monografie / Monographs**

Allgemeine Deutsche Biographie. Einundvierzigster Band. Leipzig : Duncker & Humblot, 1896. 795 s.

DANGL, Vojtech – SEGEŠ, Vladimír. *Vojvodcovia. 111 osobností vojenských dejín Slovenska*. Praha : Ottovo nakladatelství, 2012. 472 s. ISBN 978-80-7360-986-3.

DOSTÁL, Tomáš. *Poslední vítězné tažení císaře Napoleona. Francouzsko-rakouská válka v roce 1809*. České Budějovice : Bohumír Němec – Veduta, 2008. 321 s. ISBN 978-80-86829-34-0.

HAYTHORNTHTWAITE, Philip. *Napoleonovi vojevůdci 1809 – 1815*. Praha : Grada, 2007. 64 s. ISBN 978-80-247-1890-3.

MULLIÉ, Charles, *Biographie des célébrités militaires des armées de terre et de mer de 1789 à 1850. Tome second*. Paris : Poignavant et Compagnie, 1852. 599 s.

ORTVAY, Tivadar. *Ulice a námestia Bratislavy. Podhradie*. Bratislava : Albert Marenčin – Vydavateľstvo PT, 2017. 134 s. ISBN 978-80-569-0101.

PERNES, Jiří. *Habsburkové bez trůnu*. Praha : Iris, 1995. 229 s. ISBN 80-7176-253-9.

PROCHÁZKA, Vladimír a kol. *Příruční slovník naučný. II. díl (G – L)*. Praha : Nakladatelství Československé akademie věd, 1963. 919 s.

SCHUSTER, Oskar Wilhelm – FRANCKE, Friedrich August. *Geschichte der Sächsischen Armee. Zweiter Theil*. Leipzig : Duncker & Humblot, 1885. 393 s.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách / Articles in Journals, Chapters in Monographs

ČAPO, Matej. Napoleonova návšteva Bratislavy v roku 1809 v kontexte jeho inšpekčnej cesty do Uhorska. In: HUPKO, Daniel (ed.). *Bratislava. Zborník Múzea mesta Bratislavy*, 2020, roč. 32, s. 222 – 235. ISSN 978-80-89636-47-1.

DANIŠOVÁ, Nikola – JURČOVÁ, Mária. Mlyny v Mlynskej doline – náčrt problematiky. In: BARTOŠÍKOVÁ, Tereza (ed.). *K dejinám mlynov – výskum a mapovanie*. Bratislava : Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2023, s. 47 – 58. ISBN 978-80-89175-97-0.

HRNČIAROVÁ, Tatiana. Interpretácia historických máp vo výskume krajiny na príklade Bratislavy. In: *Životné prostredie. Revue pre teóriu a starostlivosť o životné prostredie*, 2013, roč. 47, č. 1, s. 43 – 48. ISSN 0044-4863.

ŠPIRKO, Dušan – LUPTÁK, Miroslav. Obrana bratislavského predmostia vo francúzsko-rakúskej vojne roku 1809. In: *Vojenská história*, 2002, roč. 6, č. 1, s. 3 – 28. ISSN 1335-3314.

O autorovi / About the author

Mgr. Matej ČAPO, PhD.

Ministerstvo financií SR, Štefanovičova 5, 817 82 Bratislava, Slovenská republika

e-mail: capo.mato@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5284-5468>